

Молода Україна

журнал українськот демократичног молоді

РІК ВИДАННЯ XIII

ЛИСТОПАД — 1963 — NOVEMBER

Ч. 109

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ
ЧИТАЙТЕ:

T. Матвієнко: Хай їх громи поб'ють!	1
O. Коновал: Ми обвинува- чуюмо Москву!	2
Веркор: Того дня	5
I. Дубровський: Чи чув юначе?	5
M. Гарасевич: "Проблеми літературних кіл"	7
P. Степ: Осінь	9
P. Стокальський: Органі- зуймо Товариства Одумів- ських Приятелів	12
Василь Місевич: У час зоре- паду	13
I. Піддубний: Чого не треба забувати	14
O. Тимошенко: Осінь прий- шла	14
B. Чапленко: З нотаток про мову	15
L. Ромен: Фазан	16
D. M. С.: Чи гряде кліма- тична війна?	17
B. Савіков: Професія одно- го невидимки	19
З одумівського життя і праці, З нових книжок, Український Тиждень у Торонто, Українська преса про "Молоду Україну", Мова про мову, Історія назв, Гумор, Оголошення тощо.	

МОЛОДА УКРАЇНА

видає

Центральний Комітет
Об'єднання Демократичної
Української Молоді

Голова ЦК — Є. ФЕДОРЕНКО

Редакція Колегія.

Адміністратор — В. ПАВЛЮК

Умови передплати в Канаді:

За 6 чисел (півроку) \$2.00, за
12 чисел (один рік) \$3.50.

В США та інших країнах за
12 чисел — \$4.00.

Ціна окремого числа 35 центів.

MOLODA UKRAINA

(Young Ukraine).

A Ukrainian Monthly Magazine.
Published by the Central Committee of the Ukrainian Democratic Youth Association.

President: E. FEDORENKO

Subscription in Canada:

6 issues (6 months) \$2.00, 12 issues
(one year) \$3.50. Single issue 35 ¢.

MOLODA UKRAINA,
Postal Station "E", Box 8
Toronto, Ont., Canada

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Аргентині:

"Rada"
Av. J. M. Campos 556,
San Andres, F. C. Mitre
(Bs. As.), Argentina.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11. — England.

У Франції:

Mr. N. Grouchetsky,
33, Rue Roque de Fillol,
Puteaux, Seine, — France
K-to: Paris CC 11.087.11

УВАГА!

УВАГА!

ПОВІДОМЛЕННЯ

ГОЛОВНА УПРАВА ОДУМ-у В КАНАДІ

повідомляє, що

13-ИЙ З'ЇЗД ОДУМ-у В Канаді

відбудеться

23 ЛИСТОПАДА, 1963 р., В МІСТІ ТОРОНТО, ОНТАРІО

Відкриття З'їзду в суботу о 11-ій годині ранку.

О 8-ій годині вечора, в суботу,

ЗАБАВА

З'їзд і забава відбудуться в приміщенні

Українського Народного Дому,

191 LIPPINCOTT ST., TORONTO

Запрошуємо все українське громадянство.

ГОЛОВНА УПРАВА

ОСНОВИ ОБРАЗОВОРЧОЇ ГРАМОТИ

Приватні лекції рисунку, мальства та композиції для осіб різного віку дас Петро Магденко в Торонті.

Західників проситься телефонувати на LE 5-8545.

На першій сторінці обкладинки:

Софійський майдан (тепер "Площа Богдана Хмельницького") у Києві.

Т. МАТВІЄНКО

ХАЙ ЇХ ГРОМИ ПОБ'ЮТЬ!

(Уривок із поеми про голод 1933 р.)

"Забрали жито в нас, назбиране за літо,
Що я помолотив, — і підмели засік"...
В невимовній журбі і, хмурячись сердито,
Обрезглий хворий дід з слізьми в очах прорік.

"Що ж нам робить тепер? Чим годувати малечу?
Корову і коня давно вже одвели.
Хай їх громи поб'ють! — грозив у порожнечу, —
Щоб, навіть, кості їх собаки розгребли!"

Та батько наш мовчав. Не проронив ні слова.
Спокійний і страшний, як то було не раз.
Здавалось, тінь його смутна, лисоголова,
Вже звикла на віку до здирства і образ.

I йшли, і йшли питати, шакали, продналогу,
Про золото і хліб, про одяг і взуття.
А тато усміхавсь: "Ну, от, нема. Йй-богу!"
I бліднув, і тремтів, зачувиши небуття.

Вони шукали скрізь і заступом, і щупом;
Кололи й рили ґрунт в садибі й на току.
I нюшили в стіжках; і в чавуні із супом...
Побовставши на дні, чадили злість бридку...

Забрали й батька в нас, в душній тюрмі
замкнули,
Три місяці в нужді і смороді товкли, —
Раби судьби повік ні разу не зімкнули,
Їм, навіть, "щей" брудних найстись не дали.

...І друзі привезли змарнілого до хати
В корості од вошви — живого мертвяка.
Обмили й одягли. Тоді турботна мати
У чащі піднесла старому молока...

Це та зима страшна скосила міліони,
Приблизно цілих сім за той жахливий час.
Це тридцять третій рік. Весни гнилі прокльони...
Це кожний з нас терпів, це бачив кожний з нас.

Я ще й тепер дивлюсь з огидою німою
На той ганебний тлін звірічих примх людських,
Що плавувати учив, що нас лякає тюрмою,
Що розум кастрував на всіх стежках вузьких.

Це листя й лобода, це качани й полові,
"Картоплі мерзла слизь", землисті гливтяки;
Це опухав нарід в жаскім ярмі без слова,
I брезгнули на пні слабих людей думки.

Це був жорстокий вік убивств, страждань, неволі;
Він кожну мисль і рух труївши повсякчас,
В'ялив обличчя всім згорьовані і кволі —
Німотні, як земля, у той проклятий час.

Навала дум терпких, вгинаючись гадючо,
Тъмянила дні шорсткі охлялим трударям.
I голод душі гриз і пік слізьми ядуcho
Тендітну ткань надій турботним матерям.

I брат на брата ліз, грозив брудним доносом,
I шпигував, і клявесь злорадно і тихцем:
"Я докажу тобі! Я дулю втру під носом!" —
Хоч зашморг злиднів стис і в душу вп'явсь кіль-
цем.

"За владу рад, ура!" — бісились активісти,
Що вміть на глум, брехню і ницість — продали
Людяний серця клич. Він не спромігсь розцвісти
В потоці дутих слів, чванливостей, хули.

"Не впала б тінь підозр! Спастися б від заглади!
I треба вміть горлати і власні гнуть думки" ...
Вмирав народ в селі. З проханням "Христа ради"
Од хат до хат ішли нещасні жебраки.

Скалічені... сліпі... тавром страждань прибиті;
Обухом нужд гірких, бичем зловісних стуж...
Зі спраглих вуст слова терпінь несамовіті
Вражали серця щит, мов жалом чорний вуж.

Мов краплі стріх терпкі, по висохлих морщинах
Стікали слози ім запеклі і круті.
I шерхла сіль густа, мов плісінь на вощинах,
I мріли бліком скарг обличчя їх святі.

Тож надворі весна, накресливши відлигу,
Розкинувши ланцюг дзвінких калюж води,
Різьбила з краю в край проталин мамалигу,
I видні всім були живих людей сліди.

Обідрані вкінець, в старім взутті із лика,
В обмотках-ганчірках із торбами в руках
Ішли старці твої, Вкраїно сонцелика,
A з ними доля їх, оплакана в віках.

Твої дочки й сини, розбиті вщент приблуди,
Що з примх судеб лихих попали в круговерт.
Колись росли, цвіли, бували скрізь і всюди,
Боролись за життя... щоб вздріті нікчемну смерть.

Олексій КОНОВАЛ

МИ ОБВИНУВАЧУЄМО МОСКВУ!

Цього року всі українці, розпорощені по всіх вільних державах світу, відзначають трагічну дату українського народу — 30-тиріччя голоду в Україні. Тридцять років, ніби й не великий проміжок часу. Але за той час вирошло молоде покоління і там, в Україні, й тут — на еміграції. Для нього трагічні події 1932-1933 років не так відомі, як тим, що жили в ті нелюдські роки в Україні.

Ми вважаємо за свій обов'язок показати справжніх винуватців тієї трагедії, а також пригадати молодому поколінню про ті трагічні роки, в які загинули мільйони українців. Наше, української еміграції, завдання — розповісти вільному світові правду про події в Україні, розкрити причини голоду та спосіб його переведення.

Відновімо ж у нашій пам'яті ті трагічні роки. Новопостала українська самостійна держава в наслідок Визвольних Змагань не витримала збройної навали червоної Москви — впала. А той український поштовх відродження діяв і далі. Хоч на зміну українському демократичному урядові прийшов уряд, наставлений Москвою, але після НЕП-у, який почався в 1923 році, широко розгорнулося відродження національного життя українського народу в усіх галузях економіки, культури та освіти. Вирости, як гриби після дощу, тисячі українських письменників, поетів та науковців. Почався розквіт української літератури та мистецтва. В школах запроваджено як викладову українську мову, з якої завжди наスマхалися наїзники. Керівники советської України, хоч вони себе вважали насамперед комуністами, а тоді вже українцями, завели українізацію преси, установ та шкільництва. Життя в Україні почало набирати українського вигляду. В таких умовах почав знову, як у Визвольних Змаганнях, відроджуватися український національний дух. Про це свідчить хоч би й маркантний виступ українського комуніста — письменника Миколи Хвильового, який кинув гасло "Геть від Москви! — Лицем до Західної Європи!"

Таке відродження українського духа занепокоїло імперіалістичну Москву. Вона вирішила як найшвидше покінчти з українізацією та з відродженням українського духа.

У 1929 році почалося розкуркулювання. Спершу в багатих, а пізніше і у бідних селян почали відбирати їхні господарства, тобто розкуркулювати, а господарів викидати з власних хат. Такі розкуркулювання часто відбувалися в зимові місяці. Родину, часто з малими дітьми, викидали просто на сніг із хати, а людям казали, що хто їх пустить до себе в хату, то й тому таке буде.

З Москви прийшла в Україну постанова з 17 листопада 1929 року про примусову колективізацію. На початку 1930 року видано наказ як найшвидше покінчти з колективізацією українського селянства.

На весні 1930 року розпочався процес проти членства та організаторів Спілки Визволення України.

Мало не все селянство України загнано в колгоспи, а тих, що чинили опір колективізації, виселено на Сибір. Терор супроти українського трудівника землі набув нечуваних форм. Початком трагедії можемо вважати так званий "рік великого перелому" 1929-1930 роки примусової колективізації й "ліквідації куркульства як кляси". Але й далі ще залишились одноосібники. Тому Москва наказала "за всяку ціну" добитися щонайменше 80 відсотків усунення господарств, а в 1932 році — закінчити колективізацію. З приспішенням колективізації в Україні, Москва збільшила плян здачі хліба українцями державі в два з половиною рази більше, як у передні роки.

В 1932 році, коли майже все українське селянство, за малими винятками, було в колгоспах, Москва вимагала, щоб Україна дала державі близько восьми мільйонів тонн зерна. Українські керівники — комуністи Скрипник, Чубар, Петровський ще на початку 1932 року неодноразово зверталися до уряду в Кремлі з проханням зменшити тиск на Україну, звертаючи увагу московських можновладців на критичний стан сільського господарства. Вони попереджали про небезпеку голодової катастрофи.

Хоч Україна становила меншу частину Советського Союзу — з неї вимагалось більше зерна, як з Росії та інших республік, узятих разом.

Літом 1932 року, в тодішній столиці советської України Харкові, скликано спеціальну З-тю всеукраїнську конференцію КПБУ, присвячену ситуації на селі. На цю конференцію Москва прислава голову Советського Союзу Молотова та першого заступника Сталіна — Кагановича. На цій конференції Микола Скрипник твердив представникам Москви, що в селян України забрано вже все, що можна було забрати. Скрипник говорив те, що йому казали селяни під час його подорожі по Україні, а саме: "Вже більше нічого брати, бо забрано все під мітелку". Але Молотов і Каганович на прохання українських комуністів, які служили Москві віддано, змилуватися над українським селянством сказали таке: "Ніяких поступок чи вагань у питанні виконання завдань, поставлених партією і советським

урядом перед Україною, не буде". Українське селянство, закріпачене в колгоспах, було приречене на видиму смерть.

Сьомого серпня 1932 року видано закон, яким було встановлено смертну кару всім тим, що "порушували соціалістичну власність". А під цю рубрику злочину підлягало збирання колосків під час, чи після жнив на колгоспних ланах.

Уряд Москви скасував постанову маріонеткового Харківського уряду про видачу зерна колгоспникам на зароблені трудодні. Москва наказала 20 листопада 1932 року припинити видачу хліба на трудодні до того часу, поки колгоспи України не виконають, неможливої до виконання, накладеної норми здачі. Крім того, наказала віддібрати від українських селян видане їм зерно та інші харчі.

Щоб цей наказ перевести в життя, Москва призначила своїх людей, так званих "тисячників".

Спершу надіслано з Росії 60,000 росіян-комуністів на посади голів колгоспів, а пізніше ще прислано 112,000 комуністів та комсомольців, переважно з Москви та Ленінграду, на викачування хліба з України. Ці кати українського народу, разом із активістами сіл, з ковіньками в руках ходили від двора до двора. Вони забирали всі знайдені в хатах харчі, а ковінками шукали на городах у землі заховане зерно, буряки, картоплю та інші харчі.

В кінці 1932 року, за наказом із Москви, почалась бльоکада цілих районів України. Уряд наказав припинити довіз споживчих товарів і припинити всю торгівлю взагалі в тих районах, що не виконали пляну хлібозаготівлі.

8 грудня 1932 року уряд Москви виніс вирок смерті районам, які не виконали обов'язків перед ненажерливою Москвою. А вдійсності цей вирок був не кільком районам, а цілій Україні, бо Україна як цілість не могла здати Москві, неможливо високої квоти зерна. Цей вирок смерті ззвучить так:

"1. Припинити постачання цих районів споживчими товарами та стримати всяку державну й кооперативну торгівлю, для чого закрити в цих районах державні й кооперативні крамниці та вивезти з них наявні товари.

2. Заборонити торгівлю речами широкого вжитку, що її досі провадили колгоспи та одноосібні господарства.

3. Припинити всякі кредити для цих районів та відтягти назад усі, вже надані їм, кредити.

4. Змінити особовий склад місцевого адміністративного та господарського керівництва, усунувши звідти всі ворожі елементи.

5. Перевести це ж саме в колгоспах, усунувши звідти всі ті ворожі елементи, що брали участь у зриві хлібозаготівлі."

Уже восени 1932 року почався страшний голод в Україні. Новий 1933 рік населення України зустріло сотками тисячів трупів, кількість яких з дня на день збільшувалась.

Але Москва на тім не задовольнилася. Вона потребувала більше жертв. З Москви надіслано в Україну для "наведення порядку" Постишева з його прибічниками. Він 1-го березня 1933 року усунув з посту голови советської України Чубаря, а Миколу Скрипника з посту наркома освіти. Постишев ясно сказав українським комуністам, які просили Москву ужити заходів проти голодової катастрофи, яка чимраз швидше насуvalася, що про ніяку поміч Україні не може бути й мови. Навіть більше того, — казав Постишев, — уряд не видасть селянам ні кілограма посівного зерна, для засіяння землі на весні.

Завданням Постишева було додавити пляново зорганізованим голодом свідоме українське селянство, яке безперебійно поповняло ряди інтелігенції, розгромити відродження української національної культури, українську інтелігенцію і навіть тих, що так віддано їм служили, українських комуністів.

Московсько - большевицький похід проти українського селянства мав явно національно-політичний характер. Москва хотіла зломити хребет українській нації. Українські селяни, як мухи, вмирали з голоду. Ті, що могли ще ходити, кидали села та ішли до міст, де за працю робітники діставали бодай якісь харчі, щоб там поживитись.

По містах почалися арешти інтелігенції та масові розстріли. В 1933 році голодкосив немилосердно українське селянство. Голод 1933 року стався не через труднощі переведення колективізації, а був заздалегідь запланований і злочинно переведений імперіялістичною Москвою.

Ми ясно й недвозначно твердимо, що голодове народовбивство Москви в Україні було суто національним народовбивством, яке нічим не різнилося від убивства жидів Гітлером.

У час, коли в Україні мільйони селян гинули з голоду, в Росії, яка, як відомо, великою мірою залежна від постачання харчів з України, ніякого голоду не було. Для підтвердження нами сказаного вдаймося до Великої чи Малої Советської Енциклопедії. В них між переписами населення Советського Союзу находимо статистику населення України за 1926 і 1939 роки. В 1926 році українців було 31,194,976 осіб. У 1939 році, 13 років пізніше, українців стало 28,070,404, тобто на 3,124,572 особи менше, як було 13 років тому. Таккаже проста аритметика. Алеж на протязі цих 13 років мусів бути природний приріст українців?! Значить, беручи під увагу нормальний приріст населення України, українців мусіло бути щонайменше 35 мільйонів. Але їх не було. Недостача 7-ми мільйонів і є, власне, ті жертви трагічних для українського народу 1932-33 років!

Українців за переписом від 1926 до 1939 року в Советському Союзі зменшилось на 10 відсотків, тоді як росіян, за той самий час, збільшилось аж на 27.2 відсотка. Хіба це не свідчить за те, що голод не був ніякою господарською

кризою в Советському Союзі, а був пляново організований для виморення, не бажаного російсько-комуністичній владі, українського народу?!

На 12 з'їзді комуністів України, в січні 1934 року, Постишев відверто й зухвало твердив, що 1933 рік був роком розгрому української контрреволюції і партія, мовляв, провела геркулесову роботу в справі ліквідації націоналістичних елементів в Україні.

В той час, коли гинули мільйони українців з голоду, Москва нахабно, безсороно заперечувала наявність будь-якого голоду в Україні. Більше того, вона твердила, що український народ ще ніколи не був таким щасливим, як саме в 1933 році.

Коли трагічні події в Україні дійшли до українців в Америці, вони знайшли прихильників до українського народу між відомими діячами американського уряду й устами конгресмена Копельмана 4 січня 1934 року висловили свій протест проти народовбивства в Україні. Міністер за кордонних справ Советського Союзу Літвінов писав конгресменові таке:

"Дякую за надісланого мені листа та звернення моєї уваги на український памфлет. Таких чи подібних памфлетів, повних брехні, поширюваних контрреволюційними організаціями за кордоном, які спеціалізуються в тому, є багато. Ім нічого не залишилось, як поширювати фальшиві інформації чи підробляти документи."

І західний світ свідомо вірив отим крокодилячим слізам Москви, а нас, українців, уважав за брехунів і обманців. Захід вірив, що в Советському Союзі поневоленим народам радісно живеться. Він своїми різними політичними акціями сфіційно й неофіційно прикривав і ще й далі прикриває варварські злочини Москви супроти України та інших поневолених націй. Західний світ вірить московським твердженням, що влада в Москві для численних народів Советського Союзу є найдемократичніша, найпрогресивніша, наймиролюбніша, геніяльна, мудра та любима, якої вони ніколи ще не мали.

А щоб не бути голословними, погляньмо на політику уряду, який більшість американського населення вибирала. Дін Раск із Стейт Департаменту, який би мусів співчувати поневоленим націям, що мучаться в московській неволі, бо так вимагає демократичний принцип та засади гуманності, він допомагає їм ту тюрму народів ще краще закріпити. Дін Раск твердить таке: "Становище уряду США послаблене акцією у відношенні до прав колись незалежних народів чи націй з територіальними правами, як, наприклад, України, Арmenії чи Грузії, які є традиційно частиною Советського Союзу. Згадка про вищезгадані території, — твердить далі Раск, — ставить уряд США в небажане становище. Виходить, ніби уряд США пропонує розчленовання історичної держави". А Раск не є єдиний. Багато американців, і то на високих державних посадах, порівнюють Україну з південними штатами в час громадянської війни, які забажали

вийти з Унії. В їхніх очах Керенські, Леніні, Сталіни та Хрущови є ніким іншим, як російськими Лінкольнами, які прикладали і прикладають всі зусилля, щоб утримати "єдину неділіму Росію", так, як це робив і Лінкольн в США.

Тому в 30-тиріччя голоду в Україні, ми, українці, мусимо поставити перед відповідними урядовими чинниками США ясні та конкретні вимоги. Ми, як американці українського походження, протестуємо, щоб Україну уважали Пенсильянією чи Айовою, або традиційною частиною Росії. Ми заявляємо, що абсолютно не згідні з політикою Раска та Державного Департаменту США, який віддає наш народ тому, хто тридцять років тому вимордував в іелодський спосіб мільйони українців.

Ми мусимо протестувати не лише на наших маніфестаціях. Ми мусимо вибратися, так як негри, до Вашингтону й висловити свій протест великим українським походом перед Стейт Департаментом та іншими установами. Вони мусять відчути наше обурення й змінити своє неприхильне наставлення до поневолених націй, а до України зокрема.

Тепер у Советському Союзі розвінчали Сталіна, який пізніше знищив організатора й виконавця голоду 1933 року Постишева, а наставив Хрущова зверхником на Україну. Там тепер не згадується багато про 1933 рік. Більше того, по-діл 1933 року в Україні, в розумінні Хрущова, все це прекрасні, доблесні діла Сталіна, за які не треба гудити Сталіна, а навпаки, треба хвалити. Він, Хрущов, реабілітував цього ката України, Постишева, якраз перед 30-тою річницею трагедії в Україні. Хіба це не хрущовська доктрина продовження колоніяльної і народовбивчої політики Москви?!

План мирної коекзистенції це ще одна підступна брехня Москви, яка може принести катастрофальні наслідки всім народам світу. Братня любов "старшого брата" відома всім поневоленим націям, а українцям зокрема.

Російсько-комуністична влада з Кремля розправилася з українським народом. Вона завдала йому нестерпних страждань і потопила в морі крові й сліз мільйони найкращих його синів. Замучені голodom, закатовані в тюрях і концетраційних таборах, кров і слізи батьків і матерів кличуть нас, українців, приласти всі наші сили для боротьби за звільнення нашої многострадальної батьківщини з лабет "старшого брата"!

Сьогодні ми схиляємо голови в жалобі перед жертвами московського терору в Україні. Але рівночасно пригадуємо Москві й вільному світові, що наша пам'ять про злочини Москви не слабшає. Винуватця ми знаємо. Сьогодні, в 30-тиріччя голоду в Україні, ми обвинувачуємо спричинника української трагедії 1933 року — Москву.

Мільйонів жертв українського народу ми ніколи не забудемо, як ніколи й не простимо цього Москви!

ВЕРКОР

ТОГО ДНЯ

Ні трохи не дивуючись, хлоп'я поклало свою маленьку руку в батькову. Подумало тільки: "Давно не гуляли". Вийшли в садок. Мама виставила горщик з геранню в кухонному вікні. Так вона робила щоразу, коли тато йшов з дому. Дитині це здавалося кумедним.

Година стояла гарна. На небі де-не-де біліли хмарки, але якісь невиразні, розмазані, нецікаві для розглядання, тому хлоп'я втупилося в обідки своїх черевиків, якими човгalo по камінцях стежки. Тато не казав нічого. Звичайно за човгання він сердився, гримав: "Піdnімай ноги!" Хлоп'я піdnімало, а через хвилину знову починало крадькома волочити їх, зумисне, хоч не знало для чого. Але цього разу тато мовчав, і хлоп'я само перестало човгати підошівками. Воно не

відривало погляду від землі: його непокоїло, що тато нічого не каже.

Стежка крутилася попід деревами ще здебільша оголеними. Тільки деякі ледь зеленіли крихітними листочками дуже чистого ясного кольору, аж кортіло покуштувати, чи вони, бува, не солодкі. Ось ще трохи, і стежка поверне, перед очима розгорнеться мальовнича картина Грэзіводану: величезна гостроверха скеля, а під нею ген-ген унизу малесенькі дерева, малесенькі хатки, і дороги, неначе дряпнини, і ріка Ізер, що звивається під серпанком легенької імли. Там вони спиняться. Тато промовить: "Глянь, он маленький потяг", або — "Бачиш чорну цяточку, що ворується по дорозі? То авто, а в ньому люди. Четверо: жінка з цуциком і чоловік з довжеленою бородою." Хлоп'я почне доскіпуватись: "Як ти їх бачиш?" "Хіба ж ти забув, що в моєму правому оці ховається крихітний далекогляд?" — відповість тато. — Ось придивися, — і він широко розпліщить око, — видно?" Хлоп'я (воно ніколи не було цілком певне, чи це правда чи ні) пробурмотить: "Та... неначе..." Здається, саме тепер тато почне сміятися і посадить його собі на шию з ноженятами через кожне плече.

Тато неуважно глянув на мальовничу картину і навіть не притишив кроку. Він міцно тримав маленьку синову руку в своїй. Тримав якось так, що коли перегодом минали місце, де насип обіч рівчака підіймався, а потім опускався, хлоп'я не осмілилося лишити батька, щоб вибігти на невеликий згірок, гукаючи: "Дивися, тату! я росту... росту... росту... Дивися, я вже більший за тебе! А тепер я меншаю... меншаю... меншаю..." Це його трошки дратувало, бо робило прогулянку неподібною до інших, а він дуже звик до заведенного порядку.

Віддалік зависочіла купа ребруватого каміння. Вони мали звичку там сидати. А чи сьогодні сядуть? Каміння зближалося, і хлоп'я намагалося відгадати, чи вони сядуть. Ставало боязко, що ні. Спразді, трішки-трішечки боязко. Коли вони цілком наблизилися, хлоп'я легенько потягло батькову руку.

На щастя, тато дозволив себе повести, і вони сіли. Сиділи мовчки, але, спочиваючи на цьому камінні, тато майже завжди мовчав. Лише вряди годи, якщо була спека, в нього виривалося: "Ух, як хороше!" Сьогодні спеки не було. Єдине, що здавалося незвичайним, це те, що тато ніразу не випустив маленької руки. Тут тато завсіди випускав його руку, і непосидюще хлоп'я нишпорило під деревами та збирало шишкі. Інколи навіть суниці, хоч суниці траплялися зрідка.

Вони продовжували сидіти, і хлоп'я не ворушилося. Воно навіть не бовтало ногами. Хто його знає, чому. Може тому, що тато отак тримав його за руку. Воно не могло і навіть не хотіло думати ні про шишкі, ні про суниці. Опріч то-

Іван ДУБРОВСЬКИЙ

ЧИ ЧУВ, ЮНАЧЕ?

Чи чув, юначе, ти про те,
Як люд наш гинцв. щирий, добрий?..
Не захистив, хоча й хороший,
Своє він vogнище святе...

Отак "гульв" розбійний герб,
Новий, московський — Серп і Молот...
Він ніс — беззбройним! — смерть і голод, —
Щоб сила йшла нам на щерб...

Чи уявляєш ти той страх,
Як уночі і вдень по селах
Чекістів, п'яних і веселих,
Тічня ганяла по хатах?

Хліб видирала їхня лють...
Від решти ж крихот — подих смерти...
Чи з пам'ятою це можна стерти?
Чи можна це коли забути?!

Той тридцять третій лютий рік
Забути — й хотячи! — не можем,
Бож вірні ми законам Божим:
Ми пам'ятатимем повік!

Не гув тоді по вмерлих дзвін...
Та хай про це не глухне спомин!..
Чи чуєш ти підземний гомін,
Молитву, стогін і... проклін?!

Це прадіди, батьки, брати
Тебе ось кличуть-викликають:
На тебе — месника знайти! —
Вони надію покладають!

Бери ж науки меч до рук!...
Найкраща помста за руїни —
Це воля-доля України...
Хай славу знов поверне внук!

го, зовсім невідомо, чи суниці є, а шишкі — не такі вже вони й цікаві.

Тато теж не ворушився, і від того знову таки ставало трошки лячно. О, не дуже, лише крихітку, зовсім крихітку, мов тоді, коли, лежачи в постелі, чуєш, як десь тріснуло в темряві, а разом з тим чуєш розмову тата й мами в сусідній кімнаті. Хлоп'я відчувало задоволення, що тато тримає його за руку, бо тоді не було так страшно, але і страшно було саме тому, що тато так тримає за руку... Вперше відколи вони ходили разом на прогулінки, дитині скотілося повернутись додому.

Неначе зрозумівши його, тато підвівся. І хлоп'я підвелося, воно намагалося відгадати, чи вони вертатимуться старою дорогою, а чи підуть, як деколи, понад грізонським озером. В нього не було певності, чого йому більше хочеться. Повернули в напрямку до озера. Що ж, тим краще.

По той бік озера задивилися на потік (тато називав його струмком), що клекотливо перекочувався через каміння, яке нагадувало величезне драже. Одного разу тато приніс торбинку, повну отаких-он камінчиків, а вони виявилися цукерками. Це трапилося дуже давно, ще перед новим роком. Він уже й не пригадував добре, коли санме. Хлоп'я, що відтоді ні разу не їло цукерок, страшенно любило дивитися на камінці в потокові. Вигляд камінців, далебі, сповнював його таюю ж присміністю, як смак цукерок.

Тато озвався:

— Вода тече з давніх-давен...

Хлоп'яті зробилося чудно: ну певно, вона тече здавна. Вона текла вже й тоді, коли ми прийшли сюди вперше. Як же ти зробиш озеро, якщо не буде води?

— ...і коли у твого маленького хлопчика виросте довга сива борода, струмок все ще текти ме. Він ніколи не спиниться, — вів тато, задивившися на бистрину. — Це заспокоює. — Відчувалося, що останні слова були сказані задля себе самого, не для дитини.

Над водою стояли довго-довго. Нарешті рушили. Пішли іжаковою стежкою — це хлоп'я так її прозвало, бо колись найшло на ній іжака. Стежка звільна піднімалася. Проминули лісову криницю, де в корито зі стовбура дуплавого дуба з дзвінкою пісенькою стрибала цівочка води на-прочуд ясної та чистої, що аж викликала спрагу своїм виглядом. Але сьогодні не було душно.

На горі стежка заверне і побіжить вниз дружим схилом. З найвищого місця стане видно їхню хату, добре видно. Особливо кухонне вікно з горщиком герані, яскраво-зеленим та полючевітим у променях сонця. А там за ним десь мама, тільки мами не видно.

Тато, мабуть, стомився, бо, не дійшовши до вершини, він сів. Звичайно на цьому пеньку ніколи не сідали. Тато сів і, взявши свого хлопчика між коліна, запитав: "Ти не стомився?" "Ні", — протягнуло хлоп'я. Тато усміхнувся, але якось незвично, лише одною половиною уст. Він гладив синові волоссячко, щоки. Коли, глибоко вдихнувши, тато проговорив: "Треба завжди слухатися мами", — хлоп'я подумало

"так", але не знайшлося, що відповісти. "Хороший мій хлопчику", — додав тато й підвівся. Він узяв малюка під пахи, піdnіс догори врівень свого обличчя, притулився щокою до кожної його щоки, а тоді поставив назад на землю і твердо проказав: "Ходімо". Пішли далі. Досягли верхів'я. З'вилася перед очима огорожа навколо саду, дві модрини, хата і кухонне вікно.

Горщица з геранню... не було.

Хлоп'я відразу помітило, що горщица з геранню у кухонному вікні не стала. Тато напевне теж помітив, бо він раптом спинився і, стискаючи малу руку в своїй ще міцніше, простогнав: "Я здогадувався, я здогадувався..."

Батько стояв наче вкопаний. Не зводячи погляду з хати, він повторював: "Господи, як я міг... адже я знов... знов..." Хлоп'яті дуже хотілося запитати, що знов, але воно не мало відваги. бо тато незвично міцно тримав його за руку. Тоді хлопчика зачало нудити точнісінько так, як у той день, коли він об'ївся пюре з каштанів. Ось тато кинув: "Пішли!" і замість того, щоб спускатися, вони повернули назад і закрокували дуже швидко. "Куди ми, тату? Куди ми, тату?" — допитувалось хлоп'я, а його продовжувало нудити, як у той день, коли він об'ївся пюре з каштанів.

— До бабусі Бюферан, — відповів батько чудним голосом. Такий голос був у листоноші, коли на нього наскочило авто і він упав з вельосипеда. — Ти її знаєш, вона хороша, ти перепиши у неї.

Хлоп'яті дуже хотілося запитати — чому, але тато незвично міцно стискав його руку, то він і не спітав. Може саме через те його нудило все більше й більше. Ой, як би радо він ліг на землю, як отоді, коли було пюре з каштанів, але тато занадто міцно тримав його за руку, та й іншли вони надміру швидко. Його вже нудило скрізь: і в животі, і в ногах, якщо можна так сказати — нудить в ногах.

Угледівши їх обох, старенька й зморщена бабуся Бюферан скрестила руки на грудях і зашептіла: "Боженьку мій!.." Тато кивнув: "Так, так..." Вони ввійшли до кімнати, що пропахла корицею. Хлоп'я не витримало і лягло на килимок.

Воно не прислухалося до розмови: йому було так недобре, що він не міг слухати. Наче крізь сон долітало до нього безнастанне бубоніння надтріснутого голосу бабусі Бюферан.

Тато піdnів хлопчика та переніс на ліжко. Він довго гладив його голівку і дуже міцно притискав до себе. Куди довше, куди міцніше, ніж звичайно. Потім бабуся Бюферан дала татові валізку, тато обняв бабусю і вийшов. Стара жінка зачала клопотатися біля хлоп'яті: поклала йому на голову мокру хустку, напоїла ромашкою. Хлоп'я добре бачило, що вона плаче. Як вона не втирала слізози, їх було видно.

**

Наступного дня він бавився кубиками, коли з їдалні долетіла розмова. З кубиків складався портрет чоловіка в білім широкім комері і в капелюсі з пером. Бракувало ще одного ока й ка-

М. ГАРАСЕВИЧ

“ПРОБЛЕМИ ЛІТЕРАТУРНИХ КІЛ”

Неспокійна, вся насичена вогнем, вся палаюча великим і правдивим гнівом. Мчиться по небу і підганяє ліниву землю золотою різкою... Вперед... вперед... в мільйон раз швидше в повітрі... I гукає так, щоб всі почули, щоб ніхто не спав, щоб всі прокинулись... Поете, я не дивуюсь, що любиш хмару..."

М. Коцюбинський ("З глибини")

Така душа й таке призначення письменника — вибранця долі, а може землі рідної, або народу, який його породжує й кладе на його душу, мов тавро, неспокій, насичує її "вогнем" і палаючим "великим і правдивим гнівом".

I цей неспокій, це призначення рве її вперед до правди, до краси, а вона "гукає так, щоб всі почули, щоб ніхто не спав, щоб всі прокинулись..."

..."Я хотів би вмерти після того, як напишу одну книжку про український народ..."

Я хочу так її написати, щоб вона стала настільною книгою і принесла людям утіху, відпоконоч, добру пораду і розуміння життя" — каже в своєму щоденнику Олександр Довженко — чиє життя пірваними шматками лишилося по кінофільмах на мертвих целюльоїдних плівках.

Лишити свою повну хвилювань і страждань душу для людей з вірою, що вона принесе, хай дрібку користі, втіхи чи розради грядущим поколінням, або буде отою "золотою різкою", що піджене "ліниву землю" — завжди є для письменника неподоланим бажанням, непереможним поривом.

Творити!..

Перелити в творчість свої болі за недосконалість людини, за муки свого народу, за кривав-

лення землі рідної, за химерність і жорстокість життя, що найчастіше мачухою знедолює людину; перелити в творчість свій гнів за недолугість, зрадництво чи рабську покору земляків — хай з цим болем і гнівом виллеться пекучий, нестерпний неспокій, любов і ненависть, що рвуть душу, і може тоді вона зазнає спокою.

Прагнення розкрити прекрасне, навчити людей його любити, підноситься до нього, пізнавати красу правди, перемагає всі труднощі й зневіри, що камінням падають під ноги на життєвому шляху і допомагаєдвигати злидні — додаток до таланту.

Це, мабуть, і є відповідь всім смертним, які дивуються з "диваків", що пишуть і пишуть, часто не відділяючи дня від ночі, сліпцями проходять попри земні багатства, тяжкою працею зароблений гріш вкладають у надрукування своєї книжечки, яку нині переважно дуже мало хто купить, а ще менше прочитає.

Парафакс, але письменні і навіть освічені покоління гучної "атомової доби" не люблять книжку, зледащіли і духовно є примітивніші й убогіші від поколінь попереднього століття.

I ніби наперекір цьому українська земля породила цілі когорти сильних блискучих талантів в усіх жанрах літератури, хоч, як в тій пісні співається, — не дала їм "ні щастя ні долі".

В батьківщині, мов приковані птахи, без волі не можуть злетіти на повну височінь свого таланту, а на еміграції: що з тої волі, коли немає життєдайного ґрунту під ногами — батьківщини.

Проте в їхніх душах палає найсвятіший вогонь — любов до батьківщини, — що дає їм силу переборювати і одне, і друге, лишатися вірними

пелюха. Хлоп'я підвелося, підкралося до дверей і притулило вухо до замкової дірочки, що була якраз урівні з ним коли він спинається навшпиньки. Чути було погано, бо жінки говорили тихенько, півголосом. Бабуся Бюферан розповідала про залізничний двірець. "Так, — казала вона, — так, і його. Він намагався побачитися з дружиною в купе, а його пізнали." "О Господи, — зашепотіла друга жінка, — чи він не міг того не робити..." "Hi, — заперечила бабуся Бюферан, — не міг. Та й хто зміг би? Він безперестанку повторював: це я винний, це я винний!" Тепер жінки заговорили за цього, за хлопчика. "Яке щастя, — примовляла гостя, — яке щастя, що є ви, бабусю Бюферан." Бабуся відказувала, але годі було розібрати що, бо шепті у неї став якийсь булькотливий.

Хлопчинка повернувся до кубиків. Всівся на підлозі й заходився вишукувати кубик з оком. Він безгучно плакав. Сльози рясно котилися, а він був неспроможний їх стримати. Ось він настрапив на кубик з оком і поклав його на місце.

З капелюхом пішло легко. Хлоп'я підшморгнуло, намагаючися зробити це нечутно. Одна слезина добігла до куточка уст і він злизав її кінчиком язика. Вона була солона. Лишалося покласти пір'їну. З нею завжди страшенно морока, бо ніколи не знати, чи вона має бути праворуч, чи з іншого боку. Сльоза, що впала на пір'їну, блиснула, завагалася і лишилася лежати цілою, немов рожева крапля.

1941

Переклад з французької Оксани Соловей

ДОВІДКА ПРО АВТОРА:

Жан Брюлле народився в Парижі 1902 р. Інженер за освітою, він занедбує професійну кар'єру заради праці ілюстратора. В часи німецької окупації Брюлле стає активним учасником Руху Спротиву і починає друкуватися в підпільних виданнях під псевдонімом Веркор. Це імення зберігає він для своїх літературних творів і пізніше. Новеля "Того дня" написана 1941 р.

її синами і приносити все нові цінні вклади в її культуру.

Коли ми близче й глибше приглянемося до цих двох частин нашого літературного процесу, то знайдемо деякі речі, які не легко з'ясувати, і знайдемо один чинник, нами — літераторами й письменниками — занедбаний, а він за це немилосердно мститься.

Порівняння між літературним надбанням письменників у поневоленій Україні й на еміграції не йде на користь останніх. Чому?

Адже ми на волі, наші таланти не мають меж у виявленні своєї повної сили, ми претендуємо на "велику літературу" і творимо її, а тим часом при зустрічі з творами (виключаю чисто пропагандивні чи вислужницькі), наших поневолених братів ми бліднемо й часто звучимо просто незугарно, а повинно ж бути навпаки, бож нам ніхто не накидає штампів соціалістичного реалізму, який не допомагає розвинутись талантові, а нищить його.

Ми можемо на своє віправдання знаходити багато причин: відірваність від рідного ґрунту (що є безсумнівно необхідним джерелом для творчості), наявність більших, сильніших талантів в Україні, а також більшої кількості письменників, відсутність першоджерел, відірвання від життєвої животворчої народної мови, відірваність від життя нації, і т. д., і т. д., а, крім того, постійна й, в більшості фізична праця для забезпечення куска хліба ніяк не стимулює творчості.

Все це є суща правда.

Проте вона нам не віправдає одного: великих промахів, а часами примітивізму в самій художній майстерності літературного твору. Вони є менші або більші якщо не у всіх, то майже у всіх еміграційних письменників і поетів.

І ось тут, на мою думку, мститься отої, вищезгаданий мною, занедбаний чинник, про який я хочу в цій статті сказати, може, якраз над ним задумаються і це стане переломовим етапом українського літературного життя на еміграції.

Він полягає в тому, що наші мистці слова — письменники й поети, як також літературні критики, літературознавці, мовні й літературні редактори живуть, творять і працюють в літературній ділянці виключно одинцем, немов відцуралися людей і взаємно один одного.

Майже зник обмін думок, теплі дружні літературні розмови, розповідання своїх задумів, творчих плянів, немає гарячих дискусій на літературні теми, дружніх літературних вечірок колег по перу, де б читалися й обговорювалися ще недруковані твори чи уривки з них. Скільки з них було б завчасно не надруковано, віправлено, краще опрацьовано і в результаті появилися б на світ Божий багато цікавіші й вартісніші твори.

Ніхто ще в світі не міг жити дійсно сам. Людина це є суспільна одиниця і чим більше вона відривається від суспільства, тим духовно убогіша вона стає.

Головним засобом творчости письменника є мова, яка могла б не тільки змалювати людину, її життя, оточення, природу, але й передати всі тонкощі її психічних переживань, всі нюанси її

почуттів, багатство душі, роздумування, яким немає меж.

Бути виключно пасивним спостерігачем життя, до того ж надзвичайно вузько обмеженого необхідною для фізичного існування працею та родинними обов'язками, для письменника не вистачає, як також не вистачає мовного запасу, вживаного у цьому замкненому маленькому колі.

Мені можуть підказати: мову збагачується читанням творів, особливо з класичної літератури. Не перечу, читання творів дійсно збагачує мову. Але прочитати слово чи речення і навіть добре запам'ятати, це ще далеко від уміння його застосувати і то з майстерністю.

Колись літературно-мистецькі сили гуртувалися по домах багатих титулованих людей: меценатів, культурних одиниць чи просто снобів, де вони мали можливість дружньо дискутувати, гостро полемізувати чи дошкульно допікати один одному. В усіх випадках гостили свою мову й думку. Крім того, ці сили в кожному місті зналися і при всякій нагоді й без нагоди зустрічалися по своїх помешканнях, парках, вулицях, каварнях, порушуючи безконечні мистецькі й життєві проблеми. Їхньої уваги й цікавості не минало ніщо, що діялося й творилося в мистецькому, культурному, політичному й національному світі. Після революції домі багатих, знатних людей заступили студентські гуртожитки, кімнатки мистців-початківців по півпідвальних помешканнях чи горищах, помешкання визначних мистців чи працівників, зв'язаних із мистецтвом. Парки й вулиці далі лишилися вірними друзями. Коло проблем в дискусіях звузилося переважно до мистецьких і філософських тем через національно-політичне переслідування. Але додалися постійні літературні дискусії по середніх і вищих школах, клубах, спілках, сесіях і т. д. Хоч обмежені й контролювані партією, проте і в них вироблялося й кристалізувалося живе слово та швидка, прозора, гостра й чітка думка. Все, що творилося в рідній літературі чи було створене класичною світовою літературою, — було схоплене, прочитане, передискутоване. Для літературних сил нормальним було не пообідати, мати подерті черевики, виношений до дірок плащ, але ненормальним було не прочитати тільки що виданої збірки поезій чи оповідань, не піти на прем'єру до театру чи не знати всіх речей, які вже йшли в театрах, не знати кращих артистів, не бувати на виставках, не відвідувати музеїв, лекцій-концертів чи концертів і т. д., і т. д. І знову ж прочитане, побачене, пізнане обговорювалося ще й ще раз. Кожний день приносив не тільки поширення знання, але й збагачував мову, виробляв думку, приносив пізнання людини. До того ж не знайти бодай основних напрямків філософії та найвидатніших філософів було майже непрощенним гріхом.

Раз пішовши творчим шляхом, — літературне кипіння є не тільки святим обов'язком, але просто складовою частиною органічного життя, так би мовити, потрібне, як повітря. Коли не є воно під силу, ліпше не братися, бо це не буде творчість, а каліцитво. Творчість це є невимовно тяж-

ка терпелива праця. Мікель-Анджело залишив нам безсмертне повчальне сказання: "Якби люди знали, як тяжко я працюю над своїми шедеврами, вони не здавалися б їм такими прекрасними".

Створити шедевр у літературі є найтяжчим серед всього мистецтва, бо для нього, крім усього, потрібний широчезний світогляд, який виробляється безупинною працею над собою. А бути письменником — це носити в собі не тільки власне життя, але й чуже, оте, що про нього так не-повторно сильно й правдиво сказав М. Коцюбинський в "Інтермеццо", змалювавши нам тягар, який, властиво, через все своє життя дугає письменник:

"...життя безупинно і невблаганно йде на мене, як хвиля на беріг. Не тільки власне, а й чуже. А врешті хіба я знаю, де кінчається власне життя, а чуже починається? Я чую, як чуже існування входить в мое, мов повітря крізь вікна і двері, як води протоків у річку. Я не можу розминутись з людиною."

Умови творчості М. Коцюбинського, одного з найбільших майстрів слова у світовій літературі, є чи не найбільш подібні до умов творчості українських письменників на еміграції, які так, як і він, свої сили віддають заробіткам на хліб на-сущний, тільки не так, як він, віддаються творчості. Цим я не хочу сказати, що наші письменники присвячують менше годин самому писанню, але він, тобто Коцюбинський, серце своє мав для людей відкрите, любив і не цурався їх, впускав їх у свою душу з усіма їхніми турботами, слізми й радістю, щастям і горем, всіх їх вмів зrozуміти, у всьому знайти красу і про все вмів розказати до останнього задуманого слова перед тим, як написати, ще й обов'язково запитував: чи подобається? Чи той, хто вислухав, думає, що це буде добре, як він напише. Він умів речення виносити, виплекати в думці, сказати його комусь, перекинути багато слів поки знайти найближче до почуття, яке хотів висловити. Для нього мова була найдорогоціннішим матеріалом, з якого можна творити безконечну епопею з людського життя для людського щастя.

Життя М. Коцюбинського в літературі є зорою, яка ніколи не згасне і всім мистцям буде пригадувати про непрощеність надрукування того, що ще могло б бути краще оброблене, що ще не забрало максимуму сили й уміння в автора. Те, що вже раз надрукувалося, не знайде віправдання в майбутніх поколіннях браком часу, чи тяжкими матеріальними умовами, чи іншими причинами. А вже ніяк вони не зрозуміють і не простять убогости мови чи примітивізму, які найчастіше прикрашують твори тому, що письменники їх не вживають через ізолявання себе в країному разі до одного, двох приятелів і навіть там, де обов'язково повинні бути якісь літературні дозвіді й дискусії чи авторські вечори, не бувають. Цим не тільки виявляють своє нехтування колегами, що ніколи не належало до традицій письменників, але й втрачають найкращу нагоду почути висловлену чужу думку, часто нову й ці-

каву, як також виминають можливість тренувати свою думку.

Якби ми добре задумались над усім цим, то не траплялося б таких "перлин" в еміграційних творах, як от:

"Глянув і закам'янів. Біля хутора стояла не дівчина, а жива врода."

Хай мені, на милість Божу, хтось скаже, що це має бути? Чи ще може стояти не дівчина, а мертві врода? І взагалі, що дає таке змалювання вроди, який образ дівчини викличе в читача, яка ж тут майстерність художнього слова?!

А окреслення: "біля хутора стояла дівчина", це все одно, якби хтось написав, що дівчина стояла біля села, або біля міста. Хай хтось вгадає, де вона стояла. Все це годилося б хіба для фейлетона для висміяння письменницької невправності, чи просто невміння. Я є певна, що якби автор цього рядка перед надрукуванням свого твору був прочитав його, тобто твір, чи дав прочитати доброму літературному приятелеві, то одержав би багато корисних зауважень, не тільки в мові, але й щодо всього, які посадили б автора ще на довгий час працювати над ним. Во не тільки над шедеврами, а над всіма творами треба дуже тяжко й терпеливо працювати. Хіба коли хто з мистців знає наперед, чи його твір буде шедевром? Зрештою не всі твори можуть бути

Павло СТЕП

ОСІНЬ

Осінь, крадучись тихо, зрадливо,
Намір зраджує свій де-не-де:
На зелені ліси ще й на ниви
Нишком знаки таємні кладе.

Дні вкорочує, здовжує ночі,
починає леген'ко зідхати,
бо зненацька заскочити хоче
легковажних усіх, — ошукати.

Літні квіти прибрякли, прив'яли
і на вирок чекають давно...
Поки в серці надії буяли —
шумувало воно, як вино!

Переповнене сміхом, піснями,
поривалось кудись в далечіні,
різнобарвними гравши вогнями,
а тепер — лише спогадів тінь...

I не дивно: таж в'яну, старію,
бо чимало на світі прожив,
від думок, не раз чорних, сивію,
і пісні вже давно розгубив.

А там прийдуть тумани, хуртечі,
проглинуть вони соняшні дні...
Чи ж почую я голос Предтечі?
Чи побачу Святочні вогні?!

шедеврами, але всі твори, які йдуть до друку, повинні бути добрими.

В другому творі в авторській мові читаємо та-
кий курйоз як "піджама" (я беру тільки один
курйоз, а є їх там дуже багато). Чому може таке
"чудо" трапитися? Все та сама причина. Автор
не живе життям письменника, не буває у відпо-
відному й необхідному оточенні й не шукає його,
навіть коли мусить бути для свого ж престижу
не тільки як письменника, але як людини інтелі-
гентної — не йде туди. Якби даний письменник
обертається в потрібному кілі людей, то більше як
один раз йому ніколи не довелося б зробити цю
помилку навіть в розмовній мові, бо коли б по-
чула це людина добра — обережно виправила б.
якби почула це людина ущіплива — висміяла б.
В одному й другому випадках цієї помилки і всіх
помилок, що їх поробив письменник, не існувало б.
Є добрий спосіб для виправлення помилок
в ізоляції — правописні словники. Але правописні
словники можуть помагати тоді, коли автор
має добру мову й тільки час від часу при-
ходять в нього сумніви. Коли ж автор так звик
говорити неправильно, що навіть сумніви не з'яв-
ляються, то в таких випадках словники не помо-
жуть, але почуте правильно сказане слово від-
разу ж зверне його увагу й змусить перевірити
себе.

Я навела тільки два маленькі звичайні приклади, але є багато барвистіші в своїй абсурдності, їх вистачило б на добру книжку, якби перегорнути нашу художню літературу.

У цій статті я не маю наміру критикувати чи зневінювати еміграційних письменників, серед яких є добри. Я поставила перед собою завдання — показати, що ми занедбуємо надзвичайно важливу річ — саме літературне кипіння (як я це назвала вище). Занедбуємо саме те, де найкраще виробляється мова — єдиний засіб творчості письменника, де виробляється гнучкість думки й вислову її, і, якщо хочете, найчастіше стають на ноги й виростають молоді поети, письменники й критики.

Хочу ще тільки пригадати, що найславніші світові майстри слова не були б тим, ким вони є, коли б відійшли від людей, коли б відцуралися живого слова, коли б не бурхливе життя, в найкращому розумінні цього слова, мистецької богеми світових столиць: Києва, Парижу, Відня, Лондону, Петербургу й інших, та не тісні знайомства й постійне листування між творчими людьми.

А ми поховалися, мов кроти, й тільки часами виходимо з своїх нір. Ми починаємо німіти (звичайно, не в дослівному значенні цього слова), в публічних дискусіях мова й думка наша не складна, бідна, нам бракує слів, ерудиції, рутини, наша будова речення примітивізується, наше знання людини... хай кожний задумається, яке. "Справжній поет творить не задля власної втіхи і не заради любови до мистецтва. Своє знання людини, своє розуміння явищ і речей, своє відчуття світу він прагне донести читачеві, перебуваючи в твердій певності, що той їх сприйме і

зрозуміє. Отже, поет у процесі творчості виходить не лише з власних пережитих відчуттів: радощів і болей, щастя й страждання, але й з того, наскільки вони відповідають життєвому досвіду тих, хто читатиме його поезію", — каже Віктор Іванисенко.

Художня література це є живе слово, жива думка, жива людина, її пристрасть, любов і ненависть, злети й падіння, її вічно неспокійна душа і роздуми сивої мудrosti — все це мусить творитися в тісному постійному контакті з бурхливим людським життям.

З чого можуть народитися близкучі діялоги, якими багата наша класична література, де можуть взятися палкі слова, глибокі натяки, багатозначні недомовлення, цікаві ситуації, грайлива дотепність, гостре своїм значенням і близкуче формою полемічне слово, складні життєві проблеми, коли літературні сили стоять поза всім цим? Яким чудом письменник може створити сильний, віками живучий, літературний образ чи тип, хоч би з нашої розбурханої доби, коли він не є в її постійному інтелектуальному й духовому кипінні, в її тонкій шліфованці? На шляху нашого життя проходять епохальні події, жахливи катаклізми, людська ментальності із скреготом розторощуються, шарпається в усі кінці, шукаючи нових власних доріг у житті, творяться нові характери, новий підхід до людини, нові погляди на всі матеріальні й духовні вартості. Наша нація одна з найактивніших учасників у всьому, що принесла середина 20-го століття, не тільки склала найбільші жертви, але й виявила найвищу життєздатність. А де ж воно є? В якому роді нашого мистецтва знайшло свій еквівалент? Мистці немов бережуть свої серця від іскор, що полум'ям відізвуться, а горіти ми розучилися.

Все це тяжко мститься в першу чергу на творчості наших письменників, поетів і не менше на літературній критиці.

В літературній критиці, крім вище розробленої проблеми, яка стосується в такій же мірі й до неї, існує дивовижне явище. Критика часами перетворюється на якісь аматорські спроби, де беруть участь всі, кому хочеться теж показати, що, мовляв, і я можу написати, як захочу.

Якщо для письменника літературна освіта не грає основної ролі, то для критика вона конче потрібна і кожний, хто хоче авторитетно щось говорити про літературу, в будь-якій площині, мусить бути літературознавцем з відповідною відо-
відною освітою. Літературознавство це є наука така сама поважна, як і кожна інша. Уявімо собі, що про будівництво мостів, шляхів, машин, копалень чи чогось іншого почав би писати, робити лекції і доповіді літератор, навіть якби він цікавився цим і в часи дозвілля читав відповідну літературу. Або на лікарській сесії на тему таких чи інших захворувань виступив із доповіддю художник, хоч би він і готовувався до неї. Чи про вартість музичної спадщини чи надбання композитора... читав лекції мовознавець. — "От вам і хи-хи" — як каже Сергій Воскрекасенко.

А в літературній критиці, в літературознавстві, стало нормальним явищем коли малярі, інженери, агрономи, бухгалтери — це в кращому випадку, а в гіршому люди з освітою двох-трьох гімназійних клас не тільки авторитетно забирають голос, але можуть, так би мовити, шапками закидувати найавторитетнішого і найкращого літературознавця, включно з такими титулами як академік, професор, чи можуть оплюгавлювати великого українського письменника - клясика, аби тільки міцні оклепані патріотичні фрази, мов захлипання, ліпили докупи.

Нормальним явищем теж є, щоб на засіданні філії ВУАН, присвяченому шевченкознавству, доповідь про природу в творах Шевченка робив лісівник. Чи ж не логічно: в природі є дерева, а знавцем дерев є лісівник, навіщо ж літературознавця? В НТШ про Шевченка можуть робити доповідь люди з далеко незакінченою гімназією. Обидві установи є наукові і мусять мати доповідачів на відповідному рівні в кожній ділянці наук, в тому числі і в літературознавстві.

Коли художник зробить виставку, хай хто хоче пише не знати які позитивні оцінки, він не буде задоволений поки не напише про його праці фаховий критик, або інший добрий художник, хоч їхня оцінка може й не буде така безапеляційно позитивна. Те саме маємо в музиці серед композиторів.

Минулого року мені довелося говорити з одним відомим художником після його виставки, яка пройшла дуже успішно. Глядачів було, як то кажуть, битком набито; гарні слова та захоплені вигуки, мов барвисті квіти, обсипали мистця і стелилися йому під ноги. Мистець уважно ловив кожне слово, вдивлявся в того, хто говорить, чогось шукаючи. Виставив свою тяжку творчу працю, що роками громадилася по різних робітнях і різних країнах. Глядач прийшов і сприйняв їх, але це тільки половина заспокоєння для мистця. Йому бракувало глибокої "правди маків", бракувало фахової оцінки доброго знавця образотворчого мистецтва. У словах мистця після виставки бреніла якась скарга, коли він говорив, що всі ці компліменти дуже приємні, але він хоче знати, чого варта його праця, чого вартий він, як мистець. "Хай мене скритикують, поб'ють здорово, але хай я почую справедливе й ґрунтовне слово знавця. Ось чого мені сьогодні бракує." Так міг сказати тільки справжній мистець і цього повинні всі мистці шукати.

А пригляньмося до рецензій на літературні твори, до критичних статей, хто їх тільки не пише, і найгірше те, що їм вірять і читачі й багато письменників та поетів, які не тільки не шукають, але не хочуть "правди маків". Коли з'являється фахова ґрунтовна літературна критика, то часто махають рукою: мовляв, що він знає, от писав такий-то інженер, доктор чи просто пан..., ото написав!..

Дуже корисно й бажано, щоб якнайбільше громадян, від найвищої інтелігенції до звичайного

робітника, висловлювали свої думки, враження про всі роди мистецтва і особливо про художню літературу, бо це вказуватиме на те, що її читають, і навіть більше, вона хвилює читача, але вони можуть писати про різні роди мистецтва, як глядачі, слухачі чи читачі, бож для них і твориться все мистецтво.

Оцінити ж, в даному разі, літературний твір, написати про нього критичну статтю, працю чи рецензію може тільки літературний критик, літературознавець або досвідчений письменник і їхня думка мусить бути основою для автора.

Живемо у вільному світі; маємо такі вільні видавництва, що навіть американські письменники таких не мають, бо їм видавець поки надрукує, то добре прочитає, що друкує — книжку ж мусить продати. У нас трапляється, що одної дніни якийсь "Х" вирішить стати письменником, бо говорім куди хочемо, — це ж гонор. Написує чимало паперу, заплатить тисячу-два доларів і писанина надрукована; приятель пан напише рецензію — письменник готовий. Може десь і з'явиться несміливий голосок доброго письменника чи критика, але хто прочитає — хто ні, а книжка пішла читачеві до рук.

І що ж?..

Змішання добрих письменників з графоманами, фахових літературних сил з аматорськими привело до того, що читачі не мають довір'я до українського твору, особливо, як ім'я автора ще не є славне, а публіка не хоче приходити на літературні вечори й доповіді, бо вже не раз вийшла з них розчарована. Слухача не обдуруте, хоч би які заплутані фрази вживали, він вміє розуміти, що є вартісне, мистецьке, цікаве, а що балаканина — з порожнього не наллеш.

Було б надзвичайно корисно, якби літературні кола Америки й Канади, а під ними я розумію: письменників (всіх родів і жанрів), літературних критиків, літературознавців, літературних і мовних редакторів та головних редакторів періодичної літератури кожного року влаштовували зустрічі, де порушували б і обговорювали найактуальніші проблеми українського еміграційного літературного життя, літературні проблеми взагалі та обговорювали досягнення й надоліки нашої художньої літератури. Тому, що такі зустрічі зв'язані з величими матеріальними коштами, їх можна робити в кількох великих центрах, коло яких відносно близько лежать інші міста. Але бодай раз на кілька років таку зустріч літературних сил Америки й Канади зробити конче потрібно.

**

Нам доля судила жити поза межами батьківщини, яка, виряджаючи в дорогу, обдарувала нас всіма скарбами своєї щедрої землі. Серед тих скарбів дала нам і один з найцінніших — мистців художнього слова, щоб рідною мовою несли її славу й правду про неї "у широкі світи". Щоб

вернутися в Україну, 95% із нас уже не повернеться. І, можливо, в тому і лежить уся причина байдужості батьків щодо виховання своїх дітей в українському дусі.

Більша половина української молоді на еміграції не належить до жодної української молодечої організації й не відвідує шкіл українознавства. Менша половина, яка виховується в українському дусі, має перед собою великі завдання. Бо на ту молодь, що тепер не хоче брати ніякої участі в українському житті, в майбутньому нема чого розраховувати. Вона вже втрачена, хібащо за малими винятками, для української справи. Від них немає чого сподіватися підтримки для наших ідей, бо вони їх не знають і не хочуть знати.

Знаємо, що на початку другої світової війни народ України чекав українського уряду з еміграції. І напевно й тепер їхні очі звернені на нас, на еміграцію. Вони вірять, що ми вживаємо всіх заходів, робимо все можливе для того, щоб визволитися з-під московського ярма. А щоб те визволення прийшло якнайшвидше, еміграція мусить спільно спрямувати всі свої сили, знання і енергію в тому напрямі.

Молодь, яка засвоїла демократичні засади, мусить помалу, але впевнено вливатися в українські установи, партії, наукові установи, в редакції українських газет і журналів, в релігійне життя й витискати звідти всі непорозуміння. Вона мусить наполягати на тому, щоб наші політичні партії пішли на компроміси, бо того вимагає здоровий глупзд, визнали єдиний екзильний уряд, бо то ж він дав нам, українській нації, День Незалежності та Соборності, прийняли єдиний український правопис і покінчили з махновщиною в пресі. Крім того, мусить домагатися, щоб ми нарешті вийшли з лябіринту церковних непорозумінь і спрямували всю свою енергію на те, щоб довести світові, що українська нація є однією із слов'янських націй з тисячорічною історією і культурою, що українська мова, історія та література є надбанням українського народу, а не російського, як це часто зустрічаємо в американській пресі. Доказати, що ми маємо таке ж право, як і африканські народи, на свою самостійність і не хочемо бути вічно погноєм для російського народу, його культури та історії.

А щоб було кому виводити українську справу, за межами України, на чисті води, ще сьогодні треба батькам більше задуматися над вихованням своїх дітей. Треба задуматися над долею нашого народу, бо наш святий обов'язок — допомогти йому вирватись із московських лабет.

Підтримуймо ж молодечі українські організації, даваймо до них своїх дітей, підтримуймо їх шануймо своїх провідників і взагалі авторитетних людей і домагаймося їх від них самого. Бож відомо, що як витягнути з плота кілки, то пліт падає. Те саме без свідомого громадянства, провідників, отих кілків, пліт української еміграції упаде і заросте бур'яном. А жаль було б, щоб численна українська еміграція з роками відійшла в безславне невідоме.

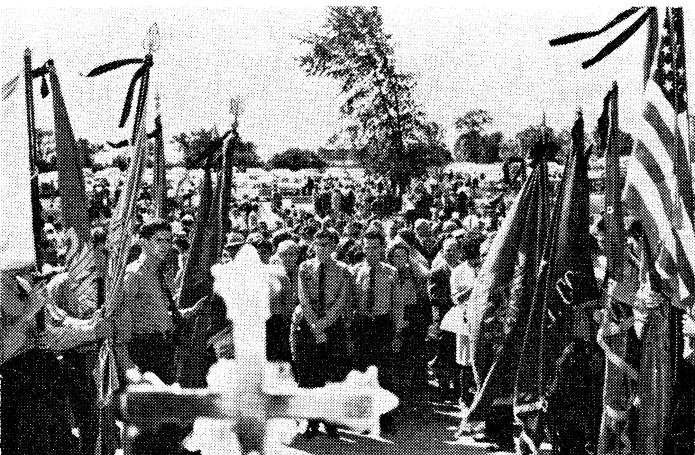
ЗУСТРІЧ ОДУМ-У США І КАНАДИ

Товариські зустрічі дають молоді дуже багато. Вони залишають приємні спогади на все життя і заохочують їх до дальшої праці, уdosконалення та розвитку. В суботу, 31 серпня ц. р., зустріч ОДУМ-у США і Канади розпочалася на оселі "Київ" коло Торонто в Канаді спортивними змаганнями. У вечорі в автодорії оселі влаштовано вечір, присвячений пам'яті почесного члена ОДУМ-у, автора гимну та маршів ОДУМ-у, віцепрезидента екзильного українського уряду УНР, лідера УРДП Івана Павловича Багряного, який відійшов від нас 25 серпня на 56 році життя в сенаторії в Німеччині.

Євген Федоренко, голова ЦК ОДУМ-у, відкрив вечір коротким вступним словом про цього великого сина українського народу, який, не жалючи свого, і так надщербленим здоров'ям, працював як письменник, поет, публіцист, маляр та політичний діяч. Його не лякали жодні погрози чи суди комуністів і наших емігрантських засліплених "патріотів", які в кожному активному українцеві, що інакше від них думає, вбачають ворога і зрадника. Присутні вшанували пам'ять Івана Багряного встановленням і двохвилиною мовчанкою. Квінтет роя "Лісові Дзвіночки" з Торонто виконав пісню "Та немає гірш ні кому, як тій сиротині", після чого Микола Француженко виголосив доповідь, присвячену життю і творчості Івана Багряного. Дмитро Романик продекламував вірш Івана Багряного "Собачий бенкет". Валя Родак продекламувала часто атаковувану ще там, в Україні, й тут, на еміграції, супротивниками Багряного сатиричну поему "Канів", в якій автор влучно висміює поневолювачів України.

Відомий український письменник гуморист і актор, Микола Понеділок, прочитав літературний нарис, присвячений Іванові Багряному — "О, не будіть мене..." І на закінчення вечора рій "Лісові Дзвіночки" під керівництвом Валі Родак проспівав "Марш ОДУМ-у" на слова Івана Багряного, муз. Миколи Фоменка.

У неділю 1 вересня зранку оселя "Київ" ще більше ожилла. Почали з'їздитися авта на оселю

Учасники Зустрічі не могли вміститися в автодорії, тому довелося відправляти панахиду за спокій душі Небіжчика — Івана Багряного — просто неба.
(Фото П. Шкурки)

з дальших і більшіх міст Канади і США. Одумівці з деяких філій, як от із Чікаго, яких приїхало близько 60 осіб та стільки ж із Філадельфії — почували в оселі, а решта в Торонті. Одумівці з Чікаго приготували авдиторію для Служби Божої та перші зустрічали на брамі оселі одумівців і гостей.

Тут і там ми бачимо з поч'язками і без них керівників зустрічі: Валю і Петра Родака, Лєоніда Ліщину, Михайла Лебединського, Василя Коновалу, Олександра Харченка, Ігоря Дрозда та ін. Під час Служби Божої, яку відпраздною духовенство з Торонта разом із архиерейським катедральним хором, ввійшли одумівці з українським, американським, канадським та одумівськими прапорами. Після Служби Божої, вже надворі, бо авдиторія, де відправлялась служба, не могла помістити всіх, що бажали бути на панаході, відправлено панаходу за спокій душі Небіжчика Івана Багряного.

Конферансъє мистецької програми Зустрічі — письменник Микола Понеділок — із властивим йому гумором заповідає цікаві точки мистецьких виступів

(Фото П. Шкурки)

Довгою лавою простяглася дефіляда одумівців, простуючи до трибуни. (Фото П. Шкурки)

Після сбіду розпочалась офіційна частина зустрічі дефілядою одумівок і одумівців Канади і США. Дефіляду приймали члени ЦК ОДУМ-у з платформи, прикрашеної українським, американським, канадським та одумівськими прапорами, а Микола Дзябенко оголосував через мікрофон наближення колон одумівців.

Голова ЦК ОДУМ-у, Євген Федоренко, в своїм вступнім слові привітав на зустрічі гостей, деякі з них добре відомі громадські діячі, як приміром ген. Михайло Садовський, ред. Петро Волиняк, поет Пазло Степ, поет Борис Олександров та багато інших. Він запропонував кількатисячній публіці одумівців і гостей (на зустрічі було близько чотирьох тисяч) вшанувати пам'ять Івана Багряного двохвилининою мовчанкою. Євген Федоренко довше спинився на тернистому життєвому шляху почесного члена ОДУМ-у Івана Багряного, називши при цьому слова Бориса Подоляка про Багряного-літератора: "Прийшов юнаком у літературу як до себе додому. Любив до безтями сонце, юність, пригоди мисливців, погдільські товтри, слобожанські вітри і, овіянного романтикою героїзму взагалі трудівника на зем-

лі. З перших днів почував себе вільно й непримушено в поезії — сковано і важко в суспільнстві. Це тому, що любив свободу слова і свободу людини. Що вимріяв свою націю вільною, а побачив її підзасальною. Що пеназидів усякий батіг, а батіг став богом його часу. Тому, що був революціонером і не міг і не може дарувати узурпації здобутків революції. Тому, що був людиною, а навколо так багато фарисеїв. Горів вогнем великого відродження народу нашого, а "хижі напівінтелігенти і гешефтмахери" гальмували цей величний хід нації, "до сонця! Д' горі!"". Таким Багряний Іван залишився все своє життя.

Доповідь на тему "Українська молодь в Україні та на еміграції — її проблеми і завдання" виголосив Олексій Коновал (дивись у цьому числі журналу).

Мистецькою частиною-концертом керував незамінний гуморист-актор і вдумливий письменник Микола Понеділок із Нью-Йорку. Насамперед він звернувся до присутніх такими словами: "Дорогі Присутні! Сьогодні юні люди, об'єднані в організації Української Демократичної Молоді, прибули сюди на оселю з таким рідним і до болю жаданим іменням — на оселю "Київ", щоб тут однодумно, єдиною душою, зустрітися і думками нашій землі, нашому черноземові, доземно вклонитися. Сюди прибуло юнацтво з хмародерного Нью-Йорку, з Філадельфії, з Чікаго, прибули з Торонта і околиць, прибули з інших менших міст США і Канади, прибули для того, щоб — "Доброго здоров'я, земле рідна!" — одне одному сказати. "Земле рідна, прийми привіт наш юний!" — щоб отаке ось гасло аж туди, через моря та океани, передати. Ця молодь бере свої юні серця в обидві долоні і підносить, яко дарунок, своїй матері землі на знак великої і незгасимої любові."

Першою точкою мистецької програми був перший виступ більшої частини струнної оркестри (30 осіб) філії ОДУМ-у в Чікаго. Струнна оркестра Чікагської філії організована на початку

Iв. ПІДДУБНИЙ

ЧОГО НЕ ТРЕБА ЗАБУВАТИ

У ч. 143 за 31. VII. 63 р. в газ. "Свобода" опубліковано резолюції Другого Студентського Ідеологічного Конгресу в США, а під ними є й підпис представника ОДУМ-у. Параграф 10-тий цих резолюцій формулюється так: "Учасники УСІК стверджують, що одною з підстав національного і державного становлення української нації являється український націоналізм. Український націоналізм, це твердження, що нація являється інтегральною одиницею в існуванні людства."

В "Молодій Україні" (ч. 105-106 за VII.-VIII. 63 р.) в статті Миколи Вірного, п. з. "Ідеологічний Конгрес СУСТА" з десяти параграфів постанов цього Конгресу наводиться лише вісім і при тому відсутній наведений (десятий) параграф. В тексті цієї статті сказано: "...подаємо скороочено такі важливіші розділи" постанов. Отже, питання націоналізму (чи не націоналізму), інакше кажучи — одно з основних питань ідеології, шановний автор, треба думати, вважає за свою собою зрозуміле і тому не зараховує його до "важливіших". В цьому я вбачаю грунтовну помилку, про що й хочу сказати бодай кількома фразами.

Ще задовго до появи на світовій політичній арені безславно загинулих Муссоліні та Гітлера в енциклопедіях (напр., в "Енциклопедичному словнику" Ф. Павленкова) зміст терміну "націоналізм" визначалось так: "Націоналізм — визнання за кожною нацією і навіть народністю права існувати за своєю самобутністю поруч з усіма останніми". Там таки ж додавалось такі слова: "Часто-густо (націоналізм) викривлюється сучасними політиками і перетворюється на гасло для подавлювання панівною національністю в державі всіх останніх."

Український народ, добре випробувавши на собі націоналізми російський, польський та інші, в своїй державній конституції, формульованій Українською Центральною Радою, що провадила свою працю на засадах патріотизму, а не націоналізму, — гарантував рівні права для всіх національних меншин України. І в тому була одна з підстав нашої сили в часи збройної визвольної боротьби в 20-х роках. (Інша річ — причини нашої тодішньої поразки).

Гітлеризм і муссолінізм підтвердили, написане в енциклопедії ще в дореволюційний час, аж надто яскраво проілюструвавши перед цілим світом зміст терміну "націоналізм", що особливо дався візаки українцям. Тому зовсім не дивно, що український народ, а особливо одумівські однолітки, в масі своїй позапартійні, що великими тисячами щороку закінчують в Україні вищі школи, — дуже критично наставлені до будь-яких організацій з наличками "націоналістична".

Алеж ОДУМ, як і вся українська еміграційна молодь, повинен шукати спільноти дум і бажань з тими своїми ровесниками? Якщо так, то з ужи-

ванням терміну "націоналізм" щодо своїх організацій треба бути сугубо обережним, щоб не насторожувати проти себе своїх земляків, які потребують не націоналізму, в його державному й ідеологічному розумінні в ХХ-му столітті, а тільки людського життя. А таке життя (і це розуміє підсовітська українська молодь) може гарантувати лише суверенна демократична держава з неодмінними рівними правами для всіх своїх лояльних громадян, про що правильно говорив на тому Конгресі представник ОДУМ-у Є. Федоренко. Тим часом для націоналізму, особливо вибуялого в нашому столітті, цей принцип — чужий і, хоч би як націоналісти доводили свій патріотизм і навіть лібералізм та демократизм, саме вживання терміну "націоналізм" здібне робити своє діло проти них, а отже — й проти нашого національно-визвольного руху.

Щоправда, термін "націоналізм" у західному світі застосовується, зокрема щодо національно-визвольних рухів азійських, африканських та інших колоніальних народів. Та навіть большевицькі "інтернаціоналісти" не гребують ним. А деякі, звільнені з колоніальної неволі, народи, запроваджують у своїх державах режими на взірець большевицького чи гітлерівського.

Але це не повинно збивати з пантелику нас, що (скажімо без хвастощів) знаємо большевицьких демагогів краще, як будь-хто на Заході, знаємо факти політичної наївності того Заходу, як також знаємо культурно-політичний рівень нашого народу, що "далеченько" випередив мешканців джунглів, а тому й вимагає до себе "трошки" іншого підходу.

І тому, якщо хочемо бути корисними своєму народові в його тяжкій нерівній боротьбі за свої національні й людські права, нам не слід копіювати західно-азійсько-африканських невдалих взірців.

О. ТИМОШЕНКО

ОСІНЬ ПРИЙШЛА

Золото в вітах пролито —
Не сивина ще, а просідь,
Зникло за гаєм десь літо,
Ковдрою світлою вкрита
Владно прийшла до нас осінь.

Холодом віс вже в полі
Там, де рясніло колосся.
Тихо шепочуть тополі,
Падає листя поволі —
Осінь. Настала вже осінь.

В. ЧАПЛЕНКО

З НОТАТОК ПРО МОВУ

Жмутик другий*)

Росіяни вживають чудернацького вислову "собствено Китай", тобто "справжній Китай", а не належні Китаєві некитайські території (Монголія тощо). Оте "собствено" навіть з граматичного боку трудно визначати — що воно за частина мови. Але росіянам доводиться цієї форми вживати через те, що прикметникова форма цього слова має інше значення: "собственный (дом)" — власний. Та коли цей вислів деякі наші люди переносять в українську мову, то це вже цілковите безглуздя. Українська мова має для таких випадків спеціальне слово — "властий (Китай)". На жаль, калькування отого російського вислову раз-у-раз трапляється в українських авторів на Україні. Навіть у солідному університетському курсі "Сучасна українська літературна мова" М. Івченка (Київ, 1962 р.) знаходимо такий заголовок: "Власні українські слова" (стор. 71) замість "Власти в українські слова".

Але це, може, ще примусовий русифікаційний намул, і за нього автор цього підручника не відповідає.

**

Багато-хто з нас, мабуть, пам'ятає, що наше початкове "хатнє" (не шкільне) ознайомлення з літерами давало нам назви приголосних "би", "ви", "ги", "ми", "ни", "ли", "ши" тощо, але послідовно аж до кінця абетки. Але так звичайно називають ці літери наші малописменні люди, вже всякої віку, та ще й на всій українській мовній території, бо мені доводилось це чути і серед наддніпрянців з кубанцями разом, і серед галичан. Тільки шкільне навчання прищепило нам, з одного боку, називання цих літер за чужими зразками (переважно західно-європейськими) "бе", "ве" (у галичан з-польська "ву"), "ша", "ща" (у східняків), "шe", "щe" (у галичан), а з другого — зневажливе ставлення до отих народніх назов. І. Багряний у своєму "Саді Гетсиманськім" висміює це називання, як вульгарне (один з дозорців викликав в'язнів, не називаючи прізвищ, а тільки початкові літери: "на би", "на ги" тощо).

А тим часом оте чуже називання значно гірше за наше народне, бо воно не дає послідовності в назвах. Тим то один з учителів написав був листа до редакції журналу "Українська мова в школі" (ч. 2 за 1963 р.) із запитанням, чому в цьому називанні таке безладдя. Але консультант цього журналу фактично не дав переконливого пояснення, бо написав, що до цього призвело... "уникання одноманітності", а "однома-

нітність утруднювала б вимову різних за артикуляцією звуків. На мою думку, це дурниця, і нам би слід уживати й у школах отих народніх назов. Звичайно, організовано, а не так, що — хто в ліс, а хто — по дрова. Але тоді й слово "абетка" довелося б змінити на "abitka".

А як нашим людям чужі зразки частенько таки імпонують, то я б згадав тут подібні португальські назви (написання "бe", "ce", але читання "бi", "сi"), тільки в них теж немає послідовності.

**

У "стихійному" мовожитку тільки "стихійна" соціальна зумовленість визначає характер мовних явищ — слів, граматичних категорій тощо, але наукове вивчення їх ніби ловить у письмові верші та закріплює в підручниках і слівниках. У нашій українській мові ще багато таких невпійманіх явищ. Тут я хотів би звернути увагу наших мовознавців на граматичну трансформацію слова "слід". Його первісна природа іменникова, з усіма іменниковими функціями, але пізніше воно набуло ще й функції "категорії стану", або, просто сказавши, прислівника "з моральним відтінком чи забарвленням" (М. Жовтобрюх, В. Кулик — "Курс сучасної української літературної мови", т. I, Київ, 1959 р., стор. 307). Приклад: "Слід би йому про це знати". Але я міг би відзначити ще й те, що воно, це слово, перетворилося навіть на частку. Ось приклади: "це треба зробити як-слід", "це треба сказати кому-слід", "це треба надіслати куди-слід", "про це треба поговорити з ким-слід", "воно мусить лежати де-слід" тощо. Як бачимо, воно виступає тут у ролі частки такого, наприклад, типу, як — "небудь" (хто-небудь), тільки, звичайно, із своїм значенням, із значенням "належної скерованості".

Згідно з харківським правописом 1928 року його слід би писати разом з тим словом, з яким воно поєднується (як "хтонебудь"), а згідно з сучасним "радянським", — через розділку.

При цій нагоді відзначу тут і вигукову функцію слова "I", теж іще "не впійману". Приклад: "I-i, ти лишењко!" Це явище можна почути не тільки в розмовній селянській мові, а й у творах деяких письменників (напр., в Остапа Вишні) знайти. Тільки в наших граматиках досі цієї функції не зафіксовано.

**

Я довго не міг зрозуміти, чому наші колишні галичани так уперто називають наш національний прапор "жовто-синім" або "синьо-жовтим", залежно від партійної орієнтації (напр., у "Свободі", ч. 21, з 1 лютого 1963 р. "синьо-жовтий").

*) Жмутик перший був надрукований у журналі "Нові дні", ч. 136 за 1961 р.

І тільки нещодавно я виявив, що в їхньому сприйнятті спектру просто немає уявлення про блакитне: у них і синє, і блакитне — це той самий колір. А як слово "блакитне" нагадує ім ще й польське слово "бленкітне", то вони й поготів, відштовхуючись від цієї мови-гнобительки, не хотіть його вживати. До речі буде згадати, що цих двох кольорів не розрізняють також мови англійська та німецька: у них спектр розкладається тільки на шість кольорів — не на сім, як у нас. Але в галичан є такий окремий колір, якого немає в наддніпрянців та кубанців, — гранатовий (темно-синій; хоч у І. Крушельницького є вислів "у гранат неба", тобто просто синій).

Усі ці явища цілком зрозумілі в світлі сучасної дескриптивної чи структуральної лінгвістики. Вони ж відзначає навіть такі факти, що в деяких африканських мовах є уявлення тільки про три або навіть про два кольори.

Але галичанам (колишнім уже!) таки доведеться прийняти назу "жовто-блакитний прапор", бо, поперше, це історично засвідчений факт, а подруге — цього вимагають норми української літературної мови, яка "розділяє" спектр на сім кольорів, включаючи в нього й блакитний. Називання блакитного "синім" тепер уже рівнозначне малописьменності. Крім того, це слово ("блакитний") потрібне й для того, щоб відрізняти наш національний прапор від "радянського" "червоно-синього" (між іншим, погане поєдання кольорів).

**

Прикро все таки, коли наші письменники зраджують своє незнання елементарних законів нашої мови, ба й зневажливо часом ставляться до, мовляв, "усяких там граматик", та "граматистів". З такої позиції Ю. Косач якось назвав був мене "суфіксом". І трохи чи не так ставиться до "граматики" й наш заслужений поет Є. Маланюк. От він у sonetі "Шевченко" (в sonetі!) вжив вульгарної російської форми "степа" (наз. в множ., що його й російська літературна мова не вживаве; пор. ще "путя" замість "пути"). А нещодавно поет допустився найгрубіших помилок супроти законів української граматики. Маю на увазі його вірш на смерть Т. Осьмачки ("Свобода", ч. 61, з 2 квітня 1963 р.). У цьому вірші він наисав таке: "не хочу... цих похорон" (російська форма множини і російський наголос; в українській мові звичайно вживають цього слова в однині — "похорон", з наголосом на першому складі, а як ситуація вимагає множини, то наголос усе таки залишається той же); "попел" (замість "попіл", як цього вимагає закритий склад), і особливо приkre "Осьмачче" (де просто фікція, неможлива ні в одній слов'янській мові форма; "Осьмачка" в кличній формі "Осьмачко!").

На жаль, ні одна редакція (а цей вірш був опублікований не тільки в "Свободі") не виправила цих нісенітниць. Сумне свідоцтво й для редакторів наших емігрантських видавництв.

**

У різних мовах розрізняють — якщо вжити для опори російських слів — слова "кудрявий" і "курчавий". Для першого в українській мові є добрий відповідник — "кучеряний", навіть з відтінком — "кудреватий" — "кучеристий". Але для другого ні в одному з відомих мені слівників немає українського відповідника, "кудрявий" перекладають словом "кучерявий". А Г. Шкурупій у своєму вірші "В краї незнані" вжив російського слова: "З осель стовпом курчавий дим". Вживши цього російського слова, поет, безперечно, розумів те, що його розуміє й кожне з нас, що "кудрявий" і "курчавий" — різні явища. Тим то я з приємністю хочу подати до відома наших мовлян, що я нещодавно знайшов слово для позначення поняття "курчавий". У статті Р. Турянського "В колонії прокажених" ("Овид", ч. 2, 1962 р.) є таке місце: "Африканські дівчата мають мало волосся на голові, а в додатку їхнє волосся *кручене* й *штивне*". Отже, можна сказати, наприклад, так: "крученоволосі голови муринят". Правда, дехто може сказати, що "кручене" можна розуміти, як "закучерявлена", але я думаю, що для цього останнього поняття можна вживати "кучерявлена", від слова "кучерявити" (по-російському "завивати").

**

Удосконалювання нашої мови вимагає обережного й фахового підходу в доборі найкращих засобів висловлювання. У цьому пляні часом доводиться й переоцінювати попередні здобутки. От у першому жмутикові нотаток я висунув був Михайлова Орестове слово "взаємнення" на противагу "радянському" слову "спілкування", висунув та ще й продовжив це словотворення до інфінітива "взаємнитись". Ясно, що обидві форми утворені від прикметника "взаємний". Але пізніше я довідався, що сам Орест уживав дієслова

Левко РОМЕН

ФАЗАН

Від яблук сад яскрів чудово.
А там — багріє чагарник,
Ним ліс "підшитий" кольорово
Теж перед осінню поник...

Туди ми йшли; з-під ніг раптово
Фазан ось пурхнув, знявши крик,
І, мов ракета веселково,
Мигнувши кольорами, зник.

Його співколірність яскрава
Пірнула в це барвисте тло.
Тебе струснула ця поява...

Але вже ніяк теж було
Тобі, я бачу, і стріляти —
У ці дерев жалобні шати.

Д. М. С.

ЧИ ГРЯДЕ КЛІМАТИЧНА ВІЙНА?

(Фантастичні припущення)

На протязі останніх років ми помічаємо дивовижну зміну погоди і кліматів у всьому світі. Хоч існують різні припущення, чому саме це сталося, проте справжня причина для найбільших науковців світу стоїть ще під знаком запитання.

У південній частині Сполучених Штатів Америки в останніх роках відмічено ненормально холодні і довгі зими. У східних і північно-західних Штатах рекордову посуху. У горах Монтанського Національного Парку розстає крига, лещетарські резорти у Високій Сієрі закриваються за браком снігу. У середньо-західних Штатахчастішають гурагани.

До 1950 р. не було року, в якому б зарекордовано більше ніж 300 смерчів у США, хоч у більшості років пересічно припадало їх близько 150 на рік. З 1950 р. над США пролітає понад 500, а часом 800 смерчів річно. На Середземному мо-

рі стає ненормально холодно, у теплій Сіцілії випадає два фути снігу. У минулому році у Римі річка Тібр вперше за 500 років вкрилася твердою кригою. В Японії нечувано холодні зими і так далі, і так далі.

Шеф американського бюро погоди Джером Намімас заявляє, що їхнє бюро з передбаченням погоди часто попадає у критичну ситуацію.

"Що трапилося? — питаютъ світові експерти, — чи може хтось навмисне міняє усталений природою клімат навколо земної кулі?"

Перед тим, як розбирати це страшне питання, оглянемо ще один приклад — погоду в Москві.

Як відомо, на протязі століття Москва мала, можливо, найсуторіші зими, як рівняти з будь-яким великим містом у світі. В останніх роках московські зими поступово м'якають. Весна приходить раніше, а советські пляновики обговорюють можливості запровадження сільського го-

"взаємиться" (без "н"; це слово згадав І. Ко-стецький у статті про Ореста), а це значить, що між "взаємненням" і "взаємиться" наявна морфологічна суперечність. Тим то слід тепер перевіглювати всю систему цих утворень, і вона має бути така: "взаємиться" — взаємлюся — взаємишся — взаємиться — взаємимось — взаємиться — взаємляться", а звідси й інша форма іменника — "взаємлення", а також "роз'ємлення" (рос. "разобщение").

**

"В Україні" чи "на Україні"? Я вже двічі писав на цю тему (в газ. "Українські вісті" і в журналі "Пороги"), доказуючи, що в конструкції "на Україні" немає нічого поганого для України. Але це — як батогом по воді або горохом об стіну. Наші еміграційні редактори вхопилися за роблено-політичну (а не лінгвістичну) Огієнкову інтерпретацію цих двох конструкцій (що, мовляв, перша означає "самостійну Україну", а друга — ні) і з упертістю, гідною лішого застосування, переслідують конструкцію "на Україні", зокрема повикреслювали майже з усіх моїх текстів, що їх я не сам друкував. Особливо взято це роблять редактори "Нових днів" та "Українського самостійника". Тим то я вважаю потрібним прилюдно запротестувати проти такого насильства хоч в оцій нотатці (листовні протести не допомагають). Коли б хтось колись передруковував мої тексти, то все це треба буде повиправляти.

**

У зв'язку з цим та ще з отими помилками у вірші Є. Маланюка виникає питання про редакторські поправки взагалі. Чи можна всі й усякі

тексти стригти під той самий гребінець? Безпекенно, ні! Редактор повинен розуміти, що не тільки можна, а й треба виправляти, а чого, може, й не слід, дарма що те "щось" може бути йому не до вподоби. На жаль, не всі наші редактори додержуються цього правила. Коли я якось запротестував був проти "поправок" у моїй статті, редактор журналу "Київ" викинув мені на очі (в листі): "А ви ж у інших виправляєте!" Тоді я надіслав йому рядок з машинопису однієї нашої письменниці, в якому було елементарних правописно-мовних помилок більше, ніж слів. Так само поставився до моого протесту політичний редактор журналу "Сучасність", що поперекручував цілі речення в моїй статті про жидів на Україні (маю на увазі мовні "поправки", а не змістові, хоч були й такі). Надсилаючи статтю про виступ О. Ільченка до журналу "Український самостійник", я просив редактора не змінювати мої мови, але це не допомогло: він не тільки "повиправляв" усі "на Україні", а й позамінював правильні слова та форми на неправильні — "наставу" — на "настанову" (в моєму розумінні "настава" — рос. "установка", а "настанова" — призначення на роботу), "незрівнянну" (з двома "н") — на "незрівняну" (з одним "н"), "непрощений гріх" (з двома "н") — на "непрощений" (з одним "н"), "болюче явище" — на "боляче" і т. д. Хоч у першому жмутикові нотаток я доводив, що по-українському треба писати "слін" (а не "слон"), та редактор того журналу, що в ньому той жмутик був надрукований, тобто "Нових днів", у моїй рецензії на "Проти шерсти" І. Евентуального "виправив" "слін" на "слон".

Панове редактори! Дозвольте мені відповісти за свої помилки й уподобання, а не за ваші!

сподарства в Сибіру. У північному морі товщина криги спала з 365 до 218 сантиметрів, що поширило сезон плавання океанських кораблів з трьох до семи місяців.

Чи могла Москва зробити таку зміну клімату? Можливо, 10 років тому до цього питання всі поставилися б з насмішкою. Сьогодні ж експерти погоди і військовики сприймають це дуже серйозно.

Ідея контролювання погоди не нова. Вона постала кілька декад тому. З 1940 року ми щораз частіше чуємо про експерименти, в яких сухий роздрібнений лід, скинутий у хмарах, викликає дощі та великі вітри, що знищують туман. Але це експерименти малого льокального маштабу, призначені і керовані науковцями для вивчення можливостей.

Експеримент більшого маштабу перевели американські державні метеорологи у 1961 р. над гураганом Естер, який з південного сходу насувався на континент США. Військові літаки з науковцями, з зусиллям пробивалися до центру гурагану, так званого "ока". Око, звичайно, спокійне і може бути вільне від хмар. Навколо ока, гнані вітром із надзвичайною швидкістю, бушували хмари. Збоку стіни ока науковці скинули спеціальні генератори, які продукували розрідженні хмари срібно-йодових кристалів. Кристали, маючи властивість притягувати дрібні краплини води, тяжчали і спадали вниз. Стіна хмар ока раптово почала спадати в океан дощем. Вир хмар поволі зупинився, закриваючи око гурагану, потім, повернувшись під кутом 90 градусів, із великою швидкістю помчав над Атлантическим океаном у протилежний бік.

У подібному експерименті 1947 року, в око великого гурагану, який пролітав уздовж американського побережжя на північ, декілька сот миль від континенту, науковці скинули на 7 долярів 20 центів роздрібненої сухої криги. Суха крига викликала драстичний ефект. Гураган перетворився у зливу дощу і, повернувшись свій курс напрямку, з ненормальною швидкістю помчав на берег Америки, залишаючи за собою 5.000.000 доларову шкоду.

Нова наука атмосферної зброї не встановляє меж. Американські науковці працюють над можливостями творити шторми й гурагани, що знищували б ворожу комунікацію та устаткування, а на місце найсильнішої зброї, можливо, прийде час, коли буде якоюсь силою змінено кліматичні умовини в усьому світі, які у свою чергу знищуватимуть ворожу агрікультуру, корабельну промисловість та інші підставові речі.

Гурагани поширяють свою руйнницьку дію на тисячі квадратових миль. Торнадо — сорт багато меншого шторму, але силу торнадоського вітру не можна порівняти ні з чим. У лійках торнадо крутяться вітри до 800 миль на годину, вони виривають величезні дерева з корінням, підіймають паротяги з рейок, ламають залізобетонові стіни.

Лійка торнадо, яка вимірюється від декількох сот ярдів до півмилі в діаметрі, пролітаючи над містом, залишає за собою повну руїну, подібну до руїн, що бувають після вибуху ядерної бом-

би. "Якщо науковцям пощастиТЬ зорганізувати і повести в бажаному напрямку торнадо — це буде найпотенційніша військова зброя" — заявляють керівники проєкту АТМОС. Звичайно, такі спроби ще тільки у стадії експериментів.

Можливо, що війна погодою вже почалася. Багато науковців вірять, що ненормальна погода, помічена в останніх роках, є вислідом вибухів атомових бомб на великий висоті, зокрема над Сибіром. Метеорологи Гілберт Пласс і д-р Бернард Фоннегут вбачають взаємовідношення між наявною погодою і присутністю радіоактивного пилу в повітрі. Пил перешкоджає нормальному доступу соняшного тепла до землі і відбитого від землі в атмосферу. Це міняє течії повітря в атмосфері.

Американські сателіти для вивчення погоди відкрили масивну течію повітря в атмосфері. Ця гіантська течія повітря, яка нормально тягне тепле повітря над США і південною Європою, опинилася в позиції зміни свого курсу на Сибір. Якщо ж так станеться, холодне арктичне повітря покриватиме північну Америку. Є підстави вірити, що зміна курсу течії повітря відбулася за наперед укладеним пляном Росії. З 1950 р. росіяни експлюдували сотні великих ядерних бомб над Сибіром. Американські науковці не раз дивувалися, чому такі великі і в такій кількості? Адже водневі бомби фантастично коштовні і для випробування й вивчення їх потрібно порівнюючи малу кількість і малого калібру. В останніх роках комісія атомової енергії США випробовувала так звані "чисті" бомби під землею, і її цього цілком і повністю вистачало. Чи Росія намисне хотіла підняти хмари радіоактивного пилу над північчю?

В останніх роках Москва зробила спроби змінити клімат у пустелях західнього Китаю. У 1959 р. з літаків спущено на навколоїшні околиці гори пустелі 13 тонн на квадратову милю вугільного пилу. Тому, що все чорне абсорбує швидше сонячне світло і тепло, крига від пилу в горах розстає швидше, ніж нормально. Советський метеоролог Г. А. Аваюк — творець цього пляну, твердить, що на 50 процентів більше води стікає з гір у пустелі, зрошуючи землю та зволожуючи і охолоджуючи повітря, і тепер частіна пустелі під землеобробкою.

Немає сумніву, що Росія зацікавлена у контролі погоди. Зокрема Росія зацікавлена Арктикою. Вона робила сотні висадок на дрейфуючих крижинах у полярному морі, спостерігаючи погоду. Очевидно, у висліді таких спостережень Росія оголосила фантастичні пляни побудови греблі і гіантських помп у Беринговій протоці, що мало б змінити підводні течії Великого і Арктичного океанів. У даний час ситуація води у Беринговій протоці є така: тепла вода Великого океану зустрічається з холодною Арктичною. Солоніша тепла вода Великого океану тяжча й тому опускається приблизно на 200 метрів під холодну Арктичну. Ідею росіян було вживати помпи для підняття теплої води. Це, як вони твердять, мало б великий ефект на зміну клімату в околицях. Температура в Сибіру підняла-

Б. САВІКОВ

професор, доктор технічних наук

ПРОФЕСІЇ ОДНОГО НЕВИДИМКИ

ЗА ЧЕРВОНОЮ МЕЖЕЮ

Де тільки не стає він у пригоді! Ми зустрічаємося з ним на кожному кроці. Про нього знає перший-ліпший школяр-старшокласник. Але багато хто зовсім і не гадає, скільки вправних рук у цього невидимки, скільки важливих доручень здатний він виконувати, як залежить від нього бурхливий розвиток технічного прогресу...

Найближчий сусід видимої частини світлового спектра, він мешкає відразу ж після його червоної ділянки, Власне, тому й дістав він таке ім'я "інфрачервоне проміння", тобто розташоване поза червоним. До речі, видиме світло і інфрачервоне випромінювання — не лише сусіди, а й близькі родичі: обидва вони являють собою електромагнетні коливання, тільки з різною довжиною хвилі.

Наше око не вловлює коливань інфрачервоних хвиль. Та про їх присутність сигналізує навколоїшня речовина. Вона вбирає ІЧ-проміння; і те перетворюється на тепло. Саме так понад півтора століття тому і виявив згаданого невидимку англійський астроном Гершель: вимірюючи температуру в різних ділянках соняшного спектра, він відзначив, що найбільше вона підвищується на термометрах, встановлених за межами червоного випромінювання.

Що ж може дати невидимка людському прогресові? Які в нього переваги порівняно з іншими видами електромагнетних випромінювань? Які перспективи відкриваються перед ІЧТ, як скоро чено називають інфрачервону техніку?

Ся б на 40 градусів. Температура в Алясці, Канаді і північній Європі піднялася б також. На землях, покритих тепер кригою, можна б заводити тримісячні і навіть шестимісячні сезони залису. Росіяни хотіли знати, чи США кооперували б у цій схемі. Та науковці США поставилися до цього з великом застереженням, бо вони також вивчали океанські течії. Науковці США погодилися, що російські пляни огріли б Сибір, але сумнівалися у належних ефектах у північній Америці. Знаючи, що погода надзвичайно скомплікована річ, вони також боялися непередбачених ефектів. Якщо потеплішає у Сибіру, вологість повітря і північні вітри можуть перейти на східну частину США, перетворюючи її у пустелю. Можливо, Росія цього не передбачала, а, може, саме це є мала на увазі...

Американські експерти з страхом приглядаються до російських експедицій, чи саме вони вже не розпочали війни проти Західу. Якщо розтопити кригу на північному і південному полюсах, вода навколо світу підійметься на 600 футів. Навіть порівнюючи мала частина розтоплених льодовиків затопить Нью-Йорк, Лондон,

Щоб відповісти на це, слід нагадати: крім властивостей, спільніх з видимим світлом (приміром, відбиття, заломлення, поляризація), ІЧ-проміння відзначається ще й іншими, характерними саме для нього. Воно легко проникає крізь картон, чорний папір, тонкий шар еbonіту, а довгохвильові інфрачервоні промені — навіть крізь асфальт. Краще, ніж видиме світло, проходить ІЧ-проміння крізь атмосферу, і не є для нього перешкодою імла чи дощ, сніг чи слабкий туман.

ІЧ-проміння дозволяє одержувати зображення порівняно дрібних об'єктів, тоді як, скажімо, застосування радіохвиль через їх значну довжину такої можливості не дає. Вбираючись речовиною, ІЧ-проміння викликає тепловий ефект, фотоефект і ефект фосфоресценції (свічення), при чому воно здатне нагрівати або висушувати різні матеріали, спричинювати хемічні реакції, знищувати бактерії та шкідливих комах, забезпечувати сигнальну службу на відстані. Одне слово, найрізноманітнішу роботу може виконувати невидимка, і тому людина не байдужа до нього.

Цілком зрозуміло, у вас виникають зараз численні запитання. Що ж, спробуймо відповісти на них на цій своєрідній заочній прес-конференції. Отже — почнімо!

ЯКЕ ДЖЕРЕЛО ІЧ-ПРОМІННЯ?

Відповідь нескладна: будь-яке нагріте тіло і, насамперед, сонце — адже воно віддає майже половину своєї енергії саме у вигляді ІЧ-проміння. Не абияким його генератором є й звичайна електрична лампа: вона дає 95% енергії ІЧ-ви-

Паріж і Рим, а Росія з своїми найбільшими містами на більшій висоті від рівня моря зазнає незначної шкоди, тим більше, якщо б Росія була таємно приготована до цього заздалегідь. Розтоплення льодовиків при допомозі вугільного пилу коштовне і повільне. Тому не виключається можливості, що советські наукові експедиції на льодовиках шукають інших способів: можливо, зміною океанських підводних течій, а, може, і вживанням водневих бомб.

50 мегатонова бомба, на зразок тієї, що експлодувала советами у 1961 р., витворює досить тепла, щоб розтопити велику крижину, приблизно півмілі завтовшки. Її також можна вживати для розпорошення чорного пилу на сотні квадратових миль криги і снігу.

Усе, тим часом, звучить для нас фантастично. Але такою ж фантастичною 10 років тому була й ідея літання космонавтів. Ера війни погодою наближається, якщо вже не почалася. І може в дуже короткому часі мужі великорідженів знову сходитимуться і підписуватимуть умови про припинення експериментів — на цей раз, над погодою.

промінювання і лише 5% енергії видимого світла.

Отже, одержати ІЧ-проміння не так уже й трудно. У техніці й медицині використовують для цього дугові та газосвітні лямпи, різні пальники та нагрівальні елементи. Найбільш вживаним генератором ІЧ-проміння є глобар, тобто стержень з карбіду кремнію. Розжарений електрострумом до 1000°, він є сталим джерелом ІЧ-проміння. А щоб останнє не розсіювалося, а йшло в певному напрямі, глобар чи інший генератор оточують сферичним дзеркалом-відбивачем з ретельно полірованих срібла, золота або міді.

Та одна справа — одержати ІЧ-випромінювання, інша — вловити його й визначити інтенсивність. Людина має надзвичайно чутливий апарат для оцінки інтенсивності світлового потоку. Це — око. Вловити ж невидиме ІЧ-проміння людина може хібащо шкірою, відчуваючи при цьому тепло. Втім, шкіра — дуже грубий, суб'єктивний "вимірювач" інтенсивності випромінювання та її коливань.

Однак останнім часом учени розробили для цього ряд чутливих пристрій. Це, передусім, болометр, де ІЧ-випромінювання нагріває опір, включений в одно з пліч містка Уітстона, в наслідок чого порушується його рівновага. Подруге, термоелементи, в яких випромінювання падає на місце спаю двох металів — і виникає термоелектричний струм. У так званих радіометрах використовується тиск випромінювання. Чутливість сучасних теплових ІЧ-приймачів величезна. Існують, наприклад, теплопеленгатори, які фіксують ІЧ-проміння, що його за 30 км випускає нагріта вихлопна труба літака.

Короткохвильове ІЧ-випромінювання можна виявити і з допомогою фотоелементів, які дають струми, пропорціональні інтенсивності випромінювання, фотоопорів тощо. Нарешті, існує фотографічний метод, що становить особливий інтерес.

ЩО ДАЄ ТАКЕ ФОТОГРАФУВАННЯ?

Коли ми читали про політ Пауерса, багато хто дивувався: як це можна фотографувати наземні споруди з величезної висоти? Адже звичайні методи фотографії не дають такої можливості. Це правда — звичайні не дають, а от фотографування в ІЧ-промінні дає, та ще з винятковим ефектом виявлення дрібних деталей.

Знімки узбережжя Франції з території Англії або гірських верховин на відстані 300 км — це вже минулий етап розвитку ІЧ-фотографії. Нині вона, як відомо, успішно виходить на широкий шлях свого космічного застосування і завдяки спеціальним фотоматеріям, чутливим до інфрачервоного проміння, обіцяє дати науці чимало цікавого.

ІЧ-фотографування можна провадити просто на сонці; у такому разі на апараті встановлюється фільтр, що вбирає всі видимі промені, а пропускає інфрачервоні. Можна фотографувати в приміщенні, освітлюючи об'єкт ІЧ-промінням

з будь-якого джерела. Нарешті, можна фотографувати й у повній темряві — за рахунок власного випромінювання хоча б незначною мірою нагрітого тіла.

Фотографування з допомогою ІЧ-проміння, у зв'язку із специфічністю його вибрання й відбиття, супроводиться цікавими ефектами. Ландшафти на знімках мають завжди своєрідний вигляд: рослини та їх листя виходять білими, ніби вкритими снігом, вода ж, навпаки, темна, майже чорна. Металеві речі різко виділяються, навіть коли їх замасковано під гілля та листя на фоні лісу. ІЧ-фотографія дозволяє виявляти найменшу ріжницю кольорових відтінків, наприклад, на пофарбованих тканинах, чого не може дати знімка у видимому світлі.

Завдяки таким особливостям ІЧ-фотографія вже знайшла досить широке застосування. Вона допомагає роз'язувати складні криміналістичні загадки, контролювати якість продукції, ставити діагнози захворювань, провадити точні мікроскопічні дослідження в біології та ботаніці, робити важливі спостереження в космосі...

Та вас, бачу, вже цікавить наступне питання. Що ж, гаразд!

ЯК МОЖНА БАЧИТИ В ТЕМРЯВІ?

Так, це не жарт: ІЧТ справді дає змогу бачити в темряві. Уночі снайпер точно влучає в невидиму ціль. Око йому замінює прилад, змонтований на гвинтівці. Складається прилад з генератора, що посилає в далечіні пучок ІЧ-проміння, та приймача, який перетворює відбиті об'єктом промені в зображення. В пригоді стає спеціальний інструмент — електроннооптичний перетворювач, або електронний телескоп. Як він діє? Фотони ІЧ-потоку, потрапляючи на киснево-цезієвий фотоелемент, виригають електрони з шару цезію. Останні спрямовуються на спеціальний екран, викликаючи на ньому свічення, яке наочно відображує картину, що мала місце на чутливому шарі фотоелемента.

Електронні телескопи дають можливість "бачити" в темряві на відстані в сотні метрів, а то й більше як за кілометр — усе залежить від потужності генератора ІЧ-проміння (прожектора). Прилади для нічного бачення можна встановлювати не тільки на зброї: рушницях, кулеметах, гарматах тощо, а й на інструментах для спостереження, на автомашинах, суднах та літаках, які вимушенні пересуватися без освітлення. Пучок ІЧ-проміння виявляє всі перешкоди на шляху і допомагає водіям їх обминути. Можна поєднати такі ІЧ-сигнали з пристроями для автоматичного руху машин. Тоді безпека "сліпого" руху в темряві буде цілком гарантована.

Проте, щоб бачити в темряві, не обов'язково мати генератор ІЧ-проміння. Чутливі приймачі можуть здалека виявляти власне ІЧ-випромінювання тіла. Вони "бачать" значно краще за людське око і цілком потайно, бо, вловлюючи ІЧ-радіацію, самі промені не посилають. До того ж, їх стійкість проти різних завад значно більша, ніж у радіолокаційних пристрій.

ДЕ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ІЧТ ПРОМИ- СЛОВІСТЮ?

Поперше, це процеси сушіння. Нема кращого способу для сушіння продуктів сільського господарства та харчової промисловості, ніж застосування ІЧ-проміння. При цьому довжина хвилі випромінювання береться такою, щоб воно максимально поглиналося всередині речовини. Ось тоді енергія передається на місце її використання з чудовою віддачею!

Обробка ІЧ-промінням деяких речовин викликає в ряді випадків поряд з нагрівом і хемічні перетворення. Так відбувається полімеризація синтетичних смол, вулканізація каучуку, прискорене досягнення вин. Невидимка здатний також знищувати шкідливі мікроорганізми й комах. Це має неабияке значення під час пастеризації молока, дезинфекції зернових продуктів тощо.

Але то ще все. Модуляцію ІЧ-проміння можна перетворити у відповідні звукові та світлові сигнали, а це відкриває неосяжні перспективи використання його для автоматизації виробничих процесів і телемеханічного керування. На жаль, у цьому відношенні зроблено ще замало.

Та ось ще одне запитання:

ЧИ МАЄ НЕВИДИМКА ФІЗІОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ?

Ще б пак! І чималий, але в основному цілком позитивний: у помірних дозах ІЧ-проміння — безумовно, цінний лікувальний засіб, що підвищує біологічну активність клітин. Успішно застосовують ІЧ-терапію при лікуванні пухлин, захворювань суглобів, грудної клітки, черевної порожнини, печінки, жовчного міхура тощо.

Не менший ефект дає ІЧ-випромінювання й у тваринництві, зокрема птахівництві. Воно створює для тварин так званий "тепловий комфорт", особливо в перші місяці після народження. Випробувано вплив ІЧ-випромінювання на вирощування курчат, каченят та індиченят, а також поросят, ягнят, цапенят, лошат, телят. І в кожному випадку відмічено кращий розвиток тварини та зниження смертності, скоріше видужання після хвороб. Останнім часом доїння корів почали супроводити ІЧ-опромінюванням — помітно зросли надої.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Можна було б розповісти ще й про інші можливості використання ІЧТ в промисловості, сільському господарстві, у сучасній науці. Зокрема, однією з найбільш тонких і оригінальних, на мій погляд, проблем є визначення за допомогою ІЧТ структури мулекул.

Ясна річ, широке застосування інфрачервоної техніки у народному господарстві повинно дати величезний ефект. За останні 20-25 років у цьому напрямі зроблено вже багато, але ще чимало можна зробити.

Скажімо, енергетична база ІЧТ. Тепер для генерації ІЧ-проміння вживають здебільшого лампи та інші прилади з електричним живлен-

ням. І, хоч корисна дія таких джерел досить велика, все ж подекуди висловлюється думка про економічну недоцільність використання інфрачервоної техніки в окремих випадках. Проте зараз у нас є нове дешеве енергетичне джерело для ІЧ-генераторів — природний газ. В Інституті використання газу АН УРСР сконструйовано оригінальний газовий пальник, який править за генератор ІЧ-променів. Порівняно з електричними лампами використання його в 10-20 разів економічніше. А якщо так, то чому б, користуючись дешевим ІЧ-випромінюванням, не створювати в найближчому майбутньому все більший "тепловий комфорт" і для людини? Чому, наприклад, ми повинні мерзнути взимку на вулицях великих міст? Адже досить встановити на зовнішніх стінах будинків джерела інфрачервоного випромінювання, і кожний зможе виходити на вулицю без верхнього одягу. При цьому, звичайно, повітря нагріватися не буде, бо воно "прозоре" для ІЧ-проміння; нагріватимуться лише люди і тротуар під їх ногами. Таким же чином і з незначними витратами можна утеплювати окремі майданчики, наприклад, для стоянки таксі та іншого транспорту, робочі місця будівельників та ремонтників. Усе це можна поєднати з виробничим процесом, наприклад, із сушінням цегляних стін або штукатурки, і тим самим прискорити темпи будівельних робіт узимку.

А бездротовий телефон — "інфрафон", про який торік уже розповідалося в червневому номері нашого журналу. Інфрафон при використанні його на малих відстанях має істотні переваги над радіотелефоном і, зокрема, забезпечує потайність розмов.

Інша новинка в галузі ІЧ-апаратури — це створений радянськими енергофізиками тепловізор. Він дозволяє фотографувати будь-які істоти за рахунок їх власного теплового випромінювання. Прилад сприймає тепло на значній відстані і виявляє істоти або речі з температурою до 0°. Зображення на екрані тепловізора створюється за рахунок теплової ріжниці між об'єктами і навколоїшнім середовищем, а також незначної ріжниці в температурі між сусідніми ділянками того самого тіла. Тепловізор здатний вловлювати перепади температур у десяті частки градуса й давати зображення будь-яких теплових полів без стикання з об'єктом. За допомогою цього приладу можна виявляти, наприклад, місця з неприпустимою температурою на високовольтних лініях, у радіотехнічній апаратурі, на металообробних верстатах і т. ін.

Одне слово, ІЧТ набирає силу і стає міцною підмогою в боротьбі за дальший технічний прогрес у нашій країні.

"Знання та праця" ч. 3, 1963

ЧИТАЙТЕ!

ПОШИРЮЙТЕ!

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

"МОЛОДУ УКРАЇНУ!"

З ОДУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ

ДІЯЛЬНІСТЬ ЛОНДОНСЬКОЇ ФІЛІЇ ОДУМ-У

Праця лондонської філії ОДУМ-У останнім часом чимраз поспішується, хоч про це в пресі майже не згадувалося.

За останні місяці філія доповнилася чималим числом нових членів, це переважно студенти середніх і вищих шкіл.

Філія перевела протягом 1962-1963 рр. дуже важливу працю, а саме: брала активну участь в усіх національних святах, що їх влаштовувано на терені нашого міста під протекторатом КУК, як от: Листопадовий Зрив, Свято Державності, Свято Т. Шевченка, Свято кн. Ольги, Свято Героїнъ.

День Матері також не обійшовся без участі одумівців. Одумівський хор у кожній імпрезі виконував пісні і поодинокі декламації. Одумівці читали спеціальні реферати, підготовляли інсценізації, які були прикрашено усіх імпрез.

В суботу 22-го червня влаштовано власними силами виставу, поставлено цікаву п'есу - жарт "На сіножаті", який пройшов з небувалим успіхом. Глядачі були настільки захоплені, що не зчулися, коли промайнув час в такій милій і веселій атмосфері.

Дякуючи молоді за її працю, мусимо перш за все скласти подяку нашому отцеві М. Дебрину, який невтомно працює з нею, заохочує, піддає думки, поради, а також матеріяли до всяких імпрез, виконує обов'язки диригента тощо. З цього всього і постала тісна співпраця. ОДУМ ретельно працює при церкві, бере участь у хорі, під час різдвяних свят члени ОДУМ-У ходили з колядкою. Одумівців-колядників кожен радо хотів би привітати в своїм домі, але вони не мали змоги до кожного завітати. Зібрано й передано на будову нової церкви понад 300 дол. Відбуло декілька засідань, зборів, забав, пікніків та інших розривок.

Нешодавно у філії відбулися перевибори Управи.

Обрано нову Управу в такому складі: голова — Л. Рибка; секретар — Н. Панасейко; скарбник — Т. Підопригора; заступник — О. Поліщук; орг. рефер. — Б. Ткаченко.

Новообраний управі та відданим молоді організаторам бажаємо якнайкращих успіхів у іншій праці.

При цьому висилаємо 25 дол. на пресовий фонд журн. "Молода Україна".

О. К.

Лондонські одумівці після вистави "На сіножаті".
Посередині режисер — о. М. Дебрін.

З ДУХОМ Т. ШЕВЧЕНКА

Молодечна організація ОДУМ (Філія ОДУМ-У і Юний ОДУМ), 21 вересня 1963 р. вперше побували в столиці Америки, цієї благословенної країни, у Вашингтоні, проїхавши найнятим автобусом близько 300 миль від місця свого осідку — м. Ньюарку.

Одумівці Ньюарку взяли участь в дедикації площи, на якій в 1964 році, в 150-ліття народження Великого поета, пробудителя України — Т. Г. Шевченка, буде поставлений величавий пам'ятник.

В одумівських одностроях, із своїм прапором, спільно з іншими філіями ОДУМ-У і братніми організаціями Пласт і СУМ, вони вишикувались по обох боках дедикаційної площи, несли почасну варту, змінюючись щокожні 10-15 хвилин саме над тим місцем, де несповна через рік стоятиме пам'ятник Великому Тарасові.

Тут, за пару кроків, була велика трибуна, укрітана зеленню, квітами та національними прапорцями. Внизу трибуни — портрет Поета і Тризуб. По обох боках — український та американський прапори.

На трибуні, яка вміщувала до 50 осіб, розмістилися достойники як українського, так і американського світу. Зокрема архієпископ Української Православної Церкви — владика Мстислав, парох місцевої Української Католицької Церкви, о. Т. Данусяр, голова Комітету Пам'ятника Шевченкові, проф. д-р Смаль-Стоцький, голова Українського Конгресового Комітету проф. Лев Добрянський, голова Українського Народного Союзу Й. Лисогір, особистий представник президента Української Народної Республіки, д-р Е. Приходько і багато інших. Приявними від американського уряду були сенатори і конгресмени. На долучення президента США Джона Ф. Кеннеді, привітання приявним склав спеціальний його асистент з Білого Дому, п. Чарлз Горский. Від канадського уряду склав привітання сенатор П. Юзик.

Урочистість розпочала офіційна оркестра морської флоти, яка насамперед виконала український національний гімн "Ще

не вмерла Україна". Це, чи не вперше в історії був виконаний наш гімн урядовою оркестрою. Після українського гімну ця сама оркестра виконала американський гімн. По виконанні гімнів Високопреосвящений Ієром Мстислав, архієпископ Української Православної Церкви в США, провів відповідну до свята молитву. Відкрив свято і ним провадив екзекутивний директор Комітету Пам'ятника Т. Шевченкові п. Й. Лисогір. Слово забирали: проф. д-р Р. Смаль-Стоцький, голова головної ради Наукових Товариств ім. Т. Шевченка, проф. Л. Добрянський — голова УКК. Від департаменту внутрішніх справ США — Сеттон Джет, конгресмен А. Бентлі та інші. Артист українського театру, дир. Йосип Гірняк, прочитав уривок з твору "Гайдамаки". На закінчення Філадельфійський хор під диригентурою А. Рудницького проспівав Шевченків "Заповіт", а о. Т. Данусяр молитвою закінчив урочистість.

Історичного лопатою, якою було започатковано в столиці будову пам'ятників Вашінгтонові і Лінкольнові, представник американського уряду, директор парків, Сеттон Джет, на місці, де стоятиме пам'ятник Т. Шевченкові, викопав першу лопатку землі. Після цього те саме зробив проф. д-р Р. Смаль-Стоцький, проф. Л. Добрянський, Й. Гірняк та інші.

На дедикації площі було понад 2 тисячі українців.

По закінченні свята одумівська молодь побажала відвідати хоч деякі визначні місця столиці. Тому, сівши в автобус з досвідченим шофером, ми вирушили на оглядини. Побували на великому центральному цвинтарі, де поховані тисячі синів і dochok збріної американської нації, в тому числі деякі президенти і маршали, генерали і вояки цієї вільної країни. Тут же неподалеку, між деревами, у зелені і квітах, в усій своїй красі стоїть символічний пам'ятник невідомому воякові, де день і ніч несе варту спеціальна військова частина. Відвідали і побачили пам'ятник Вашінгтонові, Лінкольнові і Джесперсонові. Зупинялися і оглядали Білий Дім, де урядує президент Джан Кенне-

ді, Капітолій, де засідає сенат і багато інших цікавих місць столиці. Пізно вечорі всі поверталися до м. Ньюарку, везучі з собою велике морально-духове задоволення з того всього, що бачили протягом дня.

На закінчення слід відзначити недоліки, невідомо з чієї вини допущені. А це те, що молодечим організаціям не приділено відповідної уваги, не подбайно за те, щоб вони мали свої певні місця, де можна було б заманіфестиувати організованість та дисциплінованість, показавши цим неорганізованій молоді приклад. Їх поставлено чомусь по боках маси людей, що сиділи, а це не давало жодної ефектовності, а навпаки, відбивало будь-яку охоту і зацікавленість як у самих членів організованої молоді, так і в їхніх керівників брати участь у подібних незорганізованих як слід імпрезах.

Подібного роду імпреза, що відбулася в консисторії Української Православної Церкви в Бавнд Бруку 9-го червня ц. р. з нагоди відзначення 30-их роковин величного голоду в Україні, на якій було понад 4.000 людей, — дає яскравий приклад, як треба рахуватися з нашою молоддю, нашою зміною. Ця молодь — Пласт, ОДУМ, СУМ і інші молодечі організації — стояли з своїми прапорами спереду, в перших лавах.

Думаю, що керівники минулой імпрези урахують ці помилки і не допустять їх при самому посвячення пам'ятника Т. Г. Шевченкові на другий рік.

К. Степовий

"ДВІ ПОСТАТИ — ОДНА ІДЕЯ"

Заходами організації ОДУМ-у й ОДВУ м. Сиракюзи, в неділю 2-го червня було влаштовано жалобну Академію по св. пам. С. В. Петлюри та полк. Є. Коновалець. На академії головним промовцем був генерал М. Садовський, що прибув з Канади на запрошення філії ОДУМ-у.

О 10-й годині ранку пан генерал М. Садовський прибув на Службу Божу до православної церкви св. Миколая в супроводі старшин: хорунжого С. Бігуна, який прибув з Канади, полк. Юр. Кивирчука (Сиракюзи), полк. М.

Міхновського, хор. Граба, Т. Трускала та інш. вояків.

Після Літургії настоятель церкви о. Степан відправив панахиду за спокій душі голови Української Держави й великого сина України С. В. Петлюри. Гарно співав хор під керівництвом досвідченого диригента о. Л. Склонного, теж вояка-учасника визвольних змагань. Одумівці в уніформах вишикувались по боках з прапорами — українським та американським, які тримали Анатолій Кучеренко та Микола Новохатько. Пан генерал із старшинами та військовиками в один ряд стояли спереду.

По закінченню панахиди култ. освітній референт ОДУМ-у, Ніна Новохатько, запросила дорогих гостей п. генерала М. Садовського й старшин на прийняття. Надзвичайно цікаво було почути спогади наших вояків про час відродження Української Держави. А пан генерал говорив про милу й дорогу нам постать С. В. Петлюри. Тут Ніна зауважила, що для одумівців треба робити більше зустрічей з такими людьми — учасниками відбудови Української Держави.

Академія відбулася у великий залі Укр. Нар. Дому. О 6-й годині вечора простору залю заповнило сиракюзьке громадянство на чолі з священиками. Приємно було поглянути на залю й побачити багатьох людей з сивими головами й відзнаками на грудях. Це все учасники визвольних змагань, борці за волю України.

При вході в залю одумівки Ліда Черевко та Галина Кучеренко чіпляли на груди жалобні відзнаки. Спереду перед сценою, на столику, накритому гарним вишитим обрусом, що його вишила й подарувала для Воєнно-історичного Інституту учасниця визвольних змагань, сестра отамана Шепеля, який згинув під час 2-го Зимового Походу, а на столі бачимо посмертну маску дорогоого нам С. В. Петлюри, два маленьких прапорці, які були на автомобілі коли голова Держави і Отаман Українських Військ в'їздив до столиці України Києва.

Надходить шоста година. На залю з'являється гість в супроводі полков. Юр. Кивирчука та

хор. С. Бігуна. При дверях голова УНДому, сотник Ів. Пигуляк, вітає пана генерала, а одумівці Петро Тимченко й Володимир Сененко спереду з великими боївими військовими прапорами супроводять генерала до сцени. Всі присутні віддали пошану встановленням з місць і бурхливими оплесками. І ось відкривається дуже гарно й змістовно удекорована сцена, на ній великий національний прапор, два великих портрети С. В. Петлюри і полк. Є. Коновальця в зелених вінках та квітах, спереду мармуровий п'єдесталь і на ньому горить вічний огонь.

Коротким вступним словом відкриває академію голова відділу УККА в м. Сиракюзи, сотник Ів. Пигуляк, і запрошує достойного гостя до виголошення доповіді. Одумівці Петро Тимченко і Володимир Сененко стають з прапорами по боках доповідача.

Під бурхливі оплески п. генерал виходить на сцену й вітає всіх присутніх. Промова була добре виголошена, скріплена історичними даними, деякі з них навіть не знані для нас. Ми не знали, в яких тяжких обставинах доводилося нашим державним діячам творити Українську Державу. Настанку гість закликав не втрачати надії, бо пролита кров не піде намарно. "Будьте міцні духом і вірте широко, що Україна в майбутньому скине московське ярмо неволі", — закінчив промовець.

Після доповіді мішаний хор ОДУМ-у під керівництвом диригента о. Л. Склонного проспівав дві пісні, "Козака несуть" та "Журавлі". М. Дяченко продекламував вірш "Симонові Петлюрі".

Друга частина академії — це була доповідь про діяльність полковника Є. Коновальця, що її виголосив П. М. Сирідович. Доповідь була змістовна і добре виголошена. Після доповіді виступ славних бандурристів із Рочестеру. На закінчення дуже добре змонтована інсценізація "Дажбожі Діти" режисера полковника М. Міхновського.

Учасники інсценізації теж добре вив'язались з своїх ролей, особливо Ніна Новохатько в образі України. Її голос, інтонація,

жесті, а особливо чуття і відданість в ролі давали яскраве зrozуміння даної дії. Добре вив'язались і рецитатори — Галина Тимченко, Олена Лучкович, Ніла Коваленко, Оля Орендаренко. Гетьман — Євген Павелко, козацький старшина Володимир Сененко та Василь Лучкович.

Закінчено ці вроочисті роковини українським Національним гімном "Ще не вмерла Україна". Щира й велика подяка організаторам і учасникам даного вечора. Так добре організованої академії в м. Сиракюзах ще не було.

Присутній

ПАНАХИДА ПО І. П. БАГРЯНОМУ

На прохання Товариства Прихильників Української Народності Республіки, в українських православних церквах м. Ньюарку (США) були відправлені панахиди по віцепрезидентові Української Народності Республіки, письменників і публіцистів, ген. секретареві ЦК УРДП сл. п. Іванові Павловичу Багряному.

У Свято-Вознесенській православній церкві панахиду відправив от. прот. Біляк, 15 вересня 1963 року. Під час панахиди співав хор під диригентурою п. П. Шкварка.

У православній церкві Святої Тройці панахиду відправив 22-го вересня 1963 р. от. прот. А. Селепіна. Співав хор під керівництвом диригента С. Вожаківського.

На обох панахидах було багато людей. Були люди з інших парафій, а також інших віровизнань. В обох випадках на почесній варті стояли в одностроїх члени молодечої організації ОДУМ-у.

К. Степовий

Шановні передплатники! Просимо перевірити свої наліпки-адреси на конвертах, в яких дістаєте журнал "Молода Україна". Там відразу за Вашим прізвищем є номер, що означає, до якого саме числа Ви маєте передплату. Це число "Молодої України" 109, отже, коли Ваш номер менший, то означає, що Ви вже маєте заборгованість. Просимо не чекати на наші пригадки, бо то є витрата часу, якого в нас і так замало. Добрий і вчасний вихід журналу залежить у великій мірі від Ваших передплат. Отже, коли бажаєте мати журнал на час, то не примушуйте нас чекати на Ваші передплати та вписувати Вам різні пригадки-рахунки.

З НОВИХ КНИЖКОК

Діма: ТРЕТИЙ БЕРЕГ. Четверта збірка поезій. Нью-Йорк, 1963.

Оте зазначення "четверта збірка поезій" зобов'язує рецензента сказати хоча б щось і щодо тих попередніх. Та, на жаль, не маючи їх "під рукою", дозводиться про них сказати загальніше, що завдяки тим трьом збіркам ім'я поетки стало відомим, і тому в багатьох періодичних виданнях, де друкуються і поетичні твори, її вірші є бажаними гістъями.

Значення назви "Третій берег" розкриває перша ж поезійка під тією назвою: "Третя чужина... Німеччина, Франція, Ось і Америки берег реальний вже" — це, сказати б, біографічні контури етапів життя на чужині. І тут поетка, описуючи приморський порт (Нью-Йорк), не може не згадати: "Виринув казкою Київ на обрії..." Оця ностальгічна нотка звучить малошо не в усіх тут поданих поезіях. Дехто скаже, що це вже мінусовий момент, що це, мовляв, не по-сучасному. А ми твердимо, що саме ця нотка і підкреслює ширість та безпосередність усього висловленого в цих поезіях. Слава і честь тим, що не біжать під протектат Костецьких, де з викрутасним словом доконуються експерименти — як би тим словом убити думку, порив, напоївши дурманом так званої "нової поезії". Із поданих тут творів видно, що авторка дотримується загальних настанов щодо поетичних творів та логіки вислову. Щоправда, вона — і це зовсім доречно — стилізує свої віршовані твори відповідно до теми. Візьмімо "Вечірній Бродвей" (ст. 33), де останніх два рядки зву-

чатъ розпукюю втоми: "І як тільки може людина Витриматъ стільки реклами!" Початкові і кінцеві рядки ритмізовані, а вже опис реклами такий же хаотично-дисгармонійний як і безладна знесинхронізованість цього явища. А ось інший приклад: "Синку, маленький школярику, Любий горобчику май" — ці вірші навіть неримовані, але вони брінятъ ритмічно, з якоюсь ласкаовою задумою. Читаючи такі вірші, не відчуваєш тієї "енгармонійності" нашого віку, як при інших, де є опис сучасного великого міста. І мов на своє вправдання поетка подає такий сумний афоризм: "...хто рідну землю утратив Справжнього щастя не зможе знайти" (ст. 14).

Коротко кажучи, ця збірка (48 сторінок) подає в гарних мистецьких віршах переживання поетки чи то в формі елегії, чи легенди, чи спогадів тощо. Цікаво, що чимало є віршів неримованих, хоч у них відчувається живчик непідробленого почування, як от у вірші "Розкажи мені казку..." та інших.

Ще згадати слід про засоби вислову авторки, тобто про мову. Найприкіше тут явище — це інколи наявність нескладотворчого "ї" на початку віршового рядка, як от: "Ї кручі дніпрорів ввижались в імлі". Така практика абсолютно недопущена (дарма, що деякими авторами толерована), бож тоді ми не мали б права хвалитись міловзучністю нашої мови. Бувають іноді в авторки і непослідовності в уживанні деяких форм слів, як от на ст. 5: "Зелень весняна", а на ст. 35: "Якось вечором весіннім"; на ст. 41: "в ясних очах" (це добре), а на 23 ст.: "світлими очима". Інколи вжито невідповідного слова, як от "навістити" — це щирий москалізм, слід би — "одвідати". Зустрічаються і заяложені — "даль", "печаль", інколи і невластиві для української мови форми: "...плачуний лев" (ст. 39), замість "плачуний" або ж "лев, що плаче".

Але часто авторка вміє цілим висловом або й одним словом підкреслити рису чи настрій, що пластично віддає бажане для даного моменту. Наприклад: "Вчора прибило до третього бе-

рега Наш корабель, **вітром-бурую хрещений**" (ст. 5). "А покрив дорогу **чорнотиню** вечір" (ст. 11). Варто закінчити ці рядки цілою строфою, що передає загальну думку цілої збірки (ст. 18):

У місті, де злочини в моді,
У місті будівель високих,
Не забувайте мелодій
Далеких степів широких.

Левко Ромен

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ У ТОРОНТО

Заходами Торонтського відділу КУК відбудеться у Торонті в дніх 16-23 листопада ц. р. Український Тиждень. У тому часі заплановано ряд імпрез, що мають винести і показати, головно нашим англомовним слівгромадянам, культурні і мистецькі досягнення українського народу.

Ініціатива і плян КУК дуже на часі. Саме в той час, коли в Канаді широко дискутується проблему двокультурності і двомовності, дуже потрібно показати найкращі зразки культури українського народу, якою збагачуємо національну, а тим самим і культурну мозаїку Канади.

Український Тиждень буде відкритий у суботу 16 листопада:

а) виставками образотворчого і народного мистецтва та виставкою української книжки в Центральній Публічній бібліотеці при вул. Каледж-Джордж.

б) бенкетом (год. 6.30 вечора) і балем (год. 9.00 вечора) у Кінг Едвард готелі.

Виставки будуть відкриті на протязі цілого тижня. Слід подбати, щоб іх організовано відвідала дітвора ї молодь Рідних Шкіл і Курсів Українознавства.

У неділю, 17 листопада, відбудеться в залі УНО при вул. Каледж концерт української музики, пісні й танку.

У четвер, 21 листопада, у залі Інтернаціонального Інституту при вул. Каледж ч. 709 буде влаштований камерний концерт.

В обох концертах виступають найкращі наші мистецькі сили. Завершенням мистецьких імпрез Українського Тижня буде симфонічний концерт у суботу, 23 листопада, в Мессі Гол. Твори

українських композиторів виконає Торонтська симфонічна оркестра під керуванням Волтера Саскінда.

На симфонічному концерті, що відбудеться в рамках Українського Тижня у Торонті, виступить Єва Столлярчук-Бімс, солістка Ванкуверської і Сан-Франціскої опер.

Заздалегідь подбаймо про набуття квитків на імпрези Українського Тижня. Їх одержите в управах складових організацій КУК.

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА ПРО "МОЛОДУ УКРАЇНУ"

Газета "Українське народне слово" в ч. 28-му з 22 серпня 1963 року в передовій статті "Про пресу для української молоді за кордоном" пише про журнал "Молода Україна" таке:

"Для молоді за кордоном тепер виходять такі журнали-місячники: "Молода Україна" (орган ОДУМ-у Канада), "Крилаті" (орган ЦУ СУМ), "Юнак" (орган Гол. Управи Пласти). Є ще багато інших видань для молоді регіонального, місцевого характеру: при Осередках СУМ, при Школах Українознавства, при "Малій Семінарії" в Римі і т. д. Виходять вони здебільшого циклостилем, змістом тісно пов'язані з своїм гуртом.

Три названі вище, молодечі ілюстровані місячники мають загально-виховний характер, хоча й позначені, природна річ, ідеологією товариств, що їх видають. Вони пропагують вірність і відданість українському народові та його боротьбі за національні права, за власну державу, толерантно ставляться до обох українських Церков, усі три видання об'єднують спільна мета: виховувати нашу молодь в українському дусі. Можна б закинути "Молодій Україні", що вона часом тримається вузько-партийних рамок (якщо в журналі СУМ "Крилаті" ми знаходимо матеріали і про особливі досягнення Пластуна, то в "Молодій Україні" мова йде лише про ОДУМ)... Як не дивно, загал української преси, що так часто пише повчальні статті про боротьбу за молодь, і досі не звернув уваги ні на "Юнака", ні на "Кри-

латі", та й "Молода Україна" і досі не дочекалася уважного огляду своїх досягнень і хиб. Навіть джерзисітський щоденник "Свобода", з найбільшим накладом за кордоном і "Службою своєму народові та правді" (як сказано в підзаголовку) — навіть і цей щоденник з великим штатом робітників - редакторів, не звертає уваги на українську пресу для молоді. А тим часом одна й друга потребують великої підтримки нашої преси, бо для кого ж ми всі живемо і чи не національній Україні ми всі служимо?..."

МОВА ПРО МОВУ

ПРОТИ РОЖНА ПЕРТИ, ЛІЗТИ НА РОЖЕН

Ми часто вживаємо ці вирази, не вдумуючись в образ, який вони передають. Слово "рожен" в своєму основному значенні тепер мало вживається. Це — загострений залізний прутик, на якому смажать м'ясо. За біло-руським повір'ям, це — знаряддя чорта, яким він орудує в пеклі. "І богу свечка, і чорту ражон", — каже іхнє прислів'я. Є ще одне значення цього слова — загострений кіл. Обидва вони й розкривають суть згаданих вище виразів. Адже справді небезпечно й необачно лізти на рожен або перти проти рожна, надто коли ти без зброї.

ЗЕЛЕНЬ, ЗЕЛЕНИЙ, ЗЕЛЕНКА

Ця назва кольору походить від дуже давнього в нашій мові слова "зело" — трав'яниста рослинність, трав'янистий покров землі. А на означення природного кольору "зела" було утворено слово "зелений", тобто та-кий, як "зело". А вже від нього народилось багато похідних: зелень, зеленка, зеленіти, зеленити, зеленяр тощо.

БІЛИЙ СВІТ

Цей вираз дійшов до нас із давніх-давен. Слово "білий" означало і "ясний", і "чистий", і "світлий", і "гарний", і "прекрасний". Так ми говоримо: "серед білого дня", "біле личко". "Біло-зір" і "білозірка" зафіковані в словнику Б. Грінченка із значенням "красень", "красуня".

Багато значень мало в давнину і слово "світ" — "світло", "ранок", "схід сонця". Від нього утворились усім відомі — "світити", "світає", "вдосвіта". Вираз "до білого світу" в розумінні "до сходу сонця" надібуємо в народніх піснях.

З дальшим розвитком культури наших предків слово "світ" почало вживатися і на означення усього створеного Богом. Епітет "білий", що підкреслював "ясність" та "красу", перенісся на нове поняття "світ". У цьому вигляді зворот зберігся і до наших днів: "Як хороше, як весело на білім світі жити!" (Л. Глібів).

НІСЕНІТНИЦЯ

Усі знають вираз "ні се, ні те". Саме він і ліг в основу слова "нісенітниця", що означає безглузд, абсурд. Утворилось і похідне: "нісенітний" — безглуздий, абсурдний.

ЗБИТИ З ПАНТЕЛИКУ, СПАНТЕЛИЧИТИ

Іншими словами: дезорієнтувати, збити з вірного шляху. Походить від назви гори Пантелеймона у Греції (область Аттики), в якій утворилось безліч різних гrotів, заплутаних переходів, що в них легко заблукати.

ІСТОРІЯ НАЗВ

Житомир

Житомир — одне із старовинних міст України. В літописах про нього вперше згадується під 1240 роком у зв'язку із зруйнуванням його монголо-татарами.

За легендою, Житомир був заснований в другій половині IX століття радником київських

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- Платити 4% за депозити.
- Уділяє високі та дешеві позички.
- Асекурює ощадності до 2 тисяч, позички до \$10.000.
- Щоденне і вечірнє уря-дування.

ВПЛИЩІТЬСЯ І КОРИСТАЙТЕ

З ПОСЛУГ

У КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!
404 Bathurst St, Toronto
Tel.: EM 3-3994

князів Аскольда і Діра — Житомиром, який після їх смерті відмовився служити новому князеві Олегові, залишив Київ і на високій скелі на березі річки Тетерів побудував замок.

Є й інші припущення щодо походження назви міста. Відомий чеський дослідник-славіст Шафарик уважав, що найменування Житомир походить від назви одного з південних племен — житичів.

Новомосковське

Заснування поселень на місці нинішнього Новомосковського відноситься до другої половини XVII століття.

В районі хуторів - зимівників Запорізької Січі в 1687 році під час війни з Кримом російський уряд заклав був Богородицьку фортецю. Поблизу неї виникло селище (слобода) Уст-Самарське (пізніше Самарчук). За часів Нової Січі селище називалося Новоселиця і було центром Самарської паланки.

У 1778 році в районі Новоселиці почалося будівництво губернського міста Катеринослава. Після того як у 1783 році будівництво було перенесене на правий берег Дніпра, Новоселицю перейменовано у Новомосковське.

ГУМОР

**

— Лікар сказав, що поставить мене на ноги через тиждень.

— Ну і як?

— Поставив. Мені довелося продати автомобіль.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС

ОПАЛОВУ ОЛИВУ

Чистимо, направляємо і вставляємо нові печі (форнеси)

Даємо цілорічну безоплатну обслугу печей нашим сталим відборцям опалової оліви.

D N I P R O FUEL OIL LTD.

196 Bathurst St., Toronto

Tel.: EM 6-6539

вночі:

RO 6-8446 — EM 6-6539